

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andrej Križaj

Sistem civilnega kriznega načrtovanja v Natu
(Statistična analiza in študija primera potresa v Pakistanu)

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andrej Križaj

Mentor: red. prof. dr. Marjan Malešič

**Sistem civilnega kriznega načrtovanja v Natu
(Statistična analiza in študija primera potresa v Pakistanu)**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Zahvala

Zahvaljujem se svojemu mentorju red. prof. dr. Marjanu Malešiču za strokovno pomoč in koristne nasvete pri nastajanju diplomskega dela.

Posebna zahvala gre moji družini za vso podporo, pomoč in potrpljenje v času študija.

Hvala tudi vsem ostalim, ki ste mi vsa ta leta stali ob strani.

Sistem civilnega kriznega načrtovanja v Natu (Statistična analiza in študija primera potresa v Pakistanu)

V hitro spreminjajočem se svetu, ko se države vsakodnevno srečujejo s številnimi grožnjami, med njimi tudi z okoljskimi izzivi, pri spopadanju s posledicami najrazličnejših kriz v ospredje vedno bolj prihaja vloga mednarodnih organizacij. Nato je v zadnjih 15 letih od ustanovitve EADRCC na področju zagotavljanja mednarodne pomoči ob naravnih in drugih nesrečah zelo aktiven. Glavne naloge civilnega kriznega načrtovanja v Natu so: zbiranje, analiziranje in izmenjava informacij o nacionalnih dejavnostih načrtovanja z namenom zagotovitve čim učinkovitejše uporabe civilnih sredstev v kriznih razmerah. Ob krizah pa prek EADRCC in s pomočjo EADRU usklajuje pomoč držav članic in partneric Nata ter zagotavlja pomoč prizadetim državam znotraj evroatlantskega območja.

V diplomskem delu poskušam predstaviti sistem civilnega kriznega načrtovanja v Natu, predvsem v okviru EADRCC in EADRU, ter prek statistične analize pokazati na zakonitosti delovanja Nata na tem področju. Na koncu so določene točke statistične analize osvetljene še na primeru potresa v Pakistanu leta 2005.

Ključne besede: civilno krizno načrtovanje (CEP), Evroatlantski center za usklajevanje pomoči ob nesrečah (EADRCC), naravne in druge nesreče, Nato.

The civil emergency planning system within Nato (case study with a statistical analysis of an earthquake situation in Pakistan)

In a rapidly evolving world, where countries have to deal with numerous threats on a daily basis, among them environmental challenges in facing the consequences of various emergency situations, the role of international organisations is becoming increasingly important. Nato has been very active in cases of natural and other disasters in the past 15 years, since the establishment of the Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre (EADRCC). The main task of civilian emergency planning within Nato is gathering, analysis and exchange of information on national emergency planning activities, with the purpose of ensuring the most efficient use of civilian resources in emergency situations while in case of emergency situations themselves the coordination of assistance to the affected countries from Nato member states and partners is ensured through the EADRCC and with the Euro-Atlantic Disaster Response Unit (EADRU). The thesis presents the system of civilian emergency planning within Nato, particularly in the framework of EADRCC and EADRU and tries to indicate the schemes by which Nato operates in this area. In conclusion, certain points of the statistical analysis are illustrated with the example of the Pakistan earthquake in 2005.

Keywords: Civil Emergency Planning (CEP), Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre (EADRCC), natural and other disasters, Nato.

KAZALO

1 UVOD	8
2 METODOLOŠKI OKVIR	10
2.1 Opredelitev predmeta proučevanja	10
2.2 Cilji proučevanja.....	10
2.3 Hipoteze.....	10
2.4 Uporabljena metodologija	11
3 TEMELJNI POJMI	12
3.1 Kriza	12
3.2 Krizno upravljanje	12
3.3 Naravne in druge nesreče	12
4 CIVILNO KRIZNO NAČRTOVANJE V NATU	14
4.1 Organizacijska struktura CEP.....	16
4.1.1 Odbor za civilno krizno načrtovanje.....	16
4.1.2 Evroatlantski center za usklajevanje pomoči ob nesrečah.....	17
4.1.3 Evroatlantska enota za pomoč	19
5 PREGLED OPERACIJ EADRCC.....	20
6 STATISTIČNA ANALIZA	27
6.1 Časovna pogostost operacij	27
6.2 Odzivanje glede na različne vrste nesreč.....	29
6.3 Zemljepisna razpršenost operacij	30
6.4 Prispevek Republike Slovenije v okviru Nata.....	33
6.4.1 Postopki napotitve slovenskih enot ZRP v tujino	35
7 POTRES V PAKISTANU LETA 2005	36
7.1 Okoliščine potresa	36
7.2 Potek pomoči	36
7.3 Primerjalne prednosti Nata	38
8 ZAKLJUČEK	41

9 LITERATURA	43
---------------------------	-----------

KAZALO GRAFOV

Graf 6.1: Število in vrste operacij skozi časovno obdobje (1998–2012)	27
Graf 6.2: Kategorije operacij glede na tipe naravnih in drugih nesreč	29
Graf 6.3: Operacije po celinah	30
Graf 6.4: Operacije po regijah.....	31

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 6.1: Sodelovanje Slovenije v okviru EADRCC	33
--	----

SEZNAM KRATIC

CEP	Civil Emergency Planning – Civilno krizno načrtovanje
CEPC	Civil Emergency Planning Committee – Odbor za civilno krizno načrtovanje
EADRCC	Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre – Evroatlantski center za usklajevanje pomoči ob nesrečah
EADRU	Euro-Atlantic Disaster Response Unit – Evroatlantska enota za pomoč
EAPC	Euro-Atlantic Partnership Council – Evroatlantski partnerski svet
EU	Evropska unija
KFOR	Kosovo Force
LEMA	Local Emergency Management Authority – Lokalna agencija za krizno upravljanje
NATO	Organizacija severnoatlantskega sporazuma
NCDC	National Climatic Data Center – Državno središče za podnebne podatke
NMA	Nato Military Authorities – Vojaške oblasti zveze Nato
OZN, ZN	Organizacija združenih narodov, Združeni narodi
PzM	Partnerstvo za mir
UNHCR	Office of the United Nations High Commissioner for Refugees – Visoki komisariat ZN za begunce
UN-OCHA	United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs – Urad ZN za usklajevanje humanitarnih aktivnosti
ZDA	Združene države Amerike
ZRP	Zaščita, reševanje in pomoč

1 UVOD

Po hladni vojni so se v spremenjenem varnostnem okolju pojavile korenite spremembe na področju ogrožanja varnosti. Grožnjo oboroženih vojaških spopadov so nadomestile večinoma nevojaške oblike ogrožanja, med katerimi izstopajo zlasti okoljske, kamor sodijo tudi naravne in druge nesreče, gospodarske, teroristične, kriminalne in zdravstvene grožnje. V sodobnem varnostnem okolju nastaja vedno več groženj, ki bolj ali manj ogrožajo nacionalno in mednarodno varnost. Sodobne grožnje postajajo vedno bolj večdimenzionalne, transnacionalne, kompleksne in nepredvidljive. Sodobna država je sicer neposredno odgovorna za njihovo obvladovanje, če potekajo na njenem ozemlju ali prizadenejo njene sestavne elemente, kot so: ustanove, prebivalstvo, infrastruktura itn. (Prezelj 2007, 6). Vendar se države zaradi narave sodobnih groženj vse težje spopadajo s preprečevanjem in posledicami posameznih virov ogrožanj. Zato je danes še toliko pomembnejša vloga mednarodnih varnostnih organizacij, med njimi tudi Nata, pri zagotavljanju nacionalne in mednarodne varnosti ter stabilnosti.

Po padcu železne zavese se je zamajala tudi vloga Nata, saj naj bi se po predpostavkah realistične teorije zaradi odsotnosti zunanje grožnje pojavila zmanjšanje relevantnosti Nata in njegov postopen razpad. Takšna pričakovanja so temeljila na prevladujočem prepričanju, da zavezništva razpadejo, ko so odpravljene grožnje, ki so pripeljale do njihovega nastanka. Temu so nasprotovala prepričanja teoretikov neoliberalnega institucionalizma, da se Nato zaradi svojih institucionalnih značilnosti lahko tudi ohrani in se prilagodi novemu okolju ter razširi svoje dotedanje funkcije. Cottey v tem kontekstu ugotavlja, da bo Natova naloga predvsem dvojna: 1) ohranjanje in poglobljanje povezovalnih procesov, ki pospešujejo čezatlantsko sodelovanje; 2) odzivanje na kompleksne, večdimenzionalne varnostne probleme na evropskem obrobju in prek njega (Vegič 2005, 181). Medtem ko je bil Nato vseskozi obravnavan kot vojaško zavezništvo in politična organizacija, je v zadnjih dveh desetletjih razvil svojo tretjo, tako imenovano družbeno razsežnost, ki zajema dejavnosti na znanstvenem in okoljskem področju ter aktivnosti civilnega kriznega načrtovanja (Malešič 2011, 117).

Začetki civilnega kriznega načrtovanja v Natu segajo v sredino 50. let prejšnjega stoletja, pogoji za aktivnejše udejstvovanje zveze Nato na tem področju pa so bili izpolnjeni šele z ustanovitvijo Partnerstva za mir, Evroatlantskega partnerskega sveta in pozneje Evroatlantskega centra za usklajevanje pomoči ob nesrečah. Danes civilno krizno načrtovanje

v Natu postaja vse pomembnejši dejavnik zagotavljanja mednarodne pomoči ob naravnih in drugih nesrečah. Prav tako predstavniki zveze priznavajo, da civilna področja delovanja zveze Nato dobivajo razsežnosti, ki si jih snovalci programa Partnerstva za mir leta 1991/1992 niti zamisliti niso mogli, in da je danes severnoatlantska zveza prvenstveno zveza sodelovanja držav na civilnih področjih ter šele nato vojaška zveza (Karba 1998, 228).

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Opredelitev predmeta proučevanja

Predmet proučevanja diplomskega dela je sistem civilnega kriznega načrtovanja v okviru zveze Nato, predvsem na osnovi operacij Evroatlantskega centra za usklajevanje pomoči ob nesrečah. Namen je predstaviti strukture Nata pri odzivanju na naravne in druge nesreče in se prek statistične analize dokopati do sklepov, ki kažejo na zakonitosti delovanja Nata na tem področju. Delovanje sistema in posamezne sklepe statistične analize bom nato osvetlil še na študiji primera potresa v Pakistanu leta 2005.

2.2 Cilji proučevanja

Cilji diplomskega dela so:

1. Proučiti način delovanja zveze Nato pri zagotavljanju mednarodne pomoči ob naravnih in drugih nesrečah.
2. Predstaviti organizacijsko strukturo civilnega kriznega načrtovanja v Natu, s poudarkom na EADRCC in EADRU.
3. Prek statistične analize ugotoviti, kje, kdaj in na kakšne vrste nesreč se Nato najpogosteje odziva, in raziskati vzroke za to.
4. Raziskati prispevek Slovenije pri mednarodni pomoč v okviru Nata.
5. Predstaviti delovanje Nata v tem kontekstu na študiji primera potresa v Pakistanu leta 2005.

2.3 Hipoteze

Hipotezi, ki ju bom preverjal v diplomskem delu, sta:

1. Sodelovanje držav pri odzivanju na naravne in druge nesreče znotraj Nata je zgledno in uspešno. Sistem civilnega kriznega načrtovanja v Natu tako predstavlja pomemben element zagotavljanja mednarodne pomoči ob naravnih in drugih nesrečah. Prihaja pa do razlik pri učinkovitosti odzivanja glede na posamezne vrste nesreč, saj je Nato za posredovanje ob določenih vrstah nesreč bolj pripravljen kot za druge.
2. Potres v Pakistanu je pomenil prelomnico v civilnem kriznem načrtovanju zveze Nato v smislu civilno-vojaškega sodelovanja na področju zagotavljanja mednarodne pomoči

ter razširjenega in pogostejšega odzivanja na naravne in druge nesreče po tem dogodku.

2.4 Uporabljena metodologija

Diplomsko delo bo temeljilo na uporabi in analizi primarnih (formalnopravni akti) in sekundarnih virov (knjige, zborniki, članki, spletne strani). S pomočjo teh virov bom predstavil sistem civilnega kriznega načrtovanja v Natu, zlasti prek predstavitve organizacijske strukture CEP in pregleda posredovanj Nata ob naravnih in drugih nesrečah. V nadaljevanju bom uporabil metodo statistične analize, s katero bom analiziral vsa posredovanja Nata od ustanovitve EADRCC naprej, pri čemer si bom pomagal s poročili EADRCC o posameznih operacijah. Na koncu bom ugotovitve iz statistične analize prikazal tudi na študiji primera potresa v Pakistanu leta 2005.

3 TEMELJNI POJMI

3.1 Kriza

S krizo razumemo resno grožnjo temeljnim vrednotam in normam družbenega sistema ali njegovih podsistemov. Za krize so značilni velik časovni pritisk in negotove okoliščine (stanje in mogoč razvoj), ki zahtevajo hitro odločanje pristojnih posameznikov, organov in ustanov, pri čemer sprejemanje in izvajanje odločitev pogosto zahtevata drugačne institucionalne poti in povezave, kot so običajne ali predpisane za normalne, nekrizne razmere, oz. zahtevajo aktiviranje vnaprej načrtovanih mehanizmov kriznega upravljanja oziroma t. i. standby mehanizmov (Malešič v Prezelj 2005b, 190).

3.2 Krizno upravljanje

Krizno upravljanje (ali v terminologiji zveze Nato civilno krizno načrtovanje) pomeni bolj ali manj organizirane dejavnosti, ki so usmerjene v reševanje ali obvladovanje kakršne koli krize a) na pripadajoči ravni (lokalna, regionalna, državna, mednarodna) in b) v pripadajoči dimenziji c) pred krizo, med njo in po njej. Cilja kriznega upravljanja sta vzpostaviti razmere, ki niso krizne z vidika prizadetih, in pridobitev ponovnega nadzora nad dogodki, kar predvsem pomeni odpraviti vir ogrožanja varnosti v objektivnem ali subjektivnem smislu (Prezelj 2005b, 190). Natov priročnik za krizno upravljanje opredeljuje krizno upravljanje kot »organizacijo, ureditve in ukrepe s ciljem obvladovanja krize in oblikovanja prihodnjega poteka krize ter v tem smislu primerne rešitve« (Generic Crisis Management Handbook v Prezelj 2007, 6).

3.3 Naravne in druge nesreče

Nesreča je dogodek ali vrsta dogodkov, povzročenih po nenadzorovanih naravnih in drugih silah, ki prizadenejo oziroma ogrozijo življenje ali zdravje ljudi, živali ter premoženje, povzročijo škodo na kulturni dediščini in okolju v takem obsegu, da je za njihov nadzor in obvladovanje treba uporabiti posebne ukrepe, sile in sredstva, ker ukrepi rednih dejavnosti, sile in sredstva ne zadostujejo.

Naravne nesreče so: potres, poplava, zemeljski plaz, snežni plaz, visok sneg, močen veter, toča, žled, pozeba, suša, požar v naravnem okolju, množični pojav nalezljive človeške,

živalske ali rastlinske bolezni in druge nesreče, ki jih povzročijo naravne sile. Za naravno nesrečo se štejejo tudi neugodne vremenske razmere po predpisih o kmetijstvu in odpravi posledic naravnih nesreč, ki jih povzročijo žled, pozeba, suša, neurje, toča ali živalske in rastlinske bolezni ter rastlinski škodljivci.

Druge nesreče so nesreče v cestnem, železniškem in v zračnem prometu, požar, rudniška nesreča, porušitev jezu, nesreče, ki jih povzročijo aktivnosti na morju, jedrska nesreča in druge ekološke ter industrijske nesreče, ki jih povzroči človek s svojo dejavnostjo in ravnanjem, pa tudi vojna, izredno stanje, uporaba orožij ali sredstev za množično uničevanje ter teroristični napadi s klasičnimi sredstvi in druge oblike množičnega nasilja (Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, 8. čl.).

4 CIVILNO KRIZNO NAČRTOVANJE V NATU

V hitro spreminjajočem se svetu se države spopadajo z najrazličnejšimi grožnjami, vključno z morebitno uporabo kemičnega, biološkega in radiološkega orožja teroristov. Vendar terorizem ne predstavlja edinega izziva. Naravne nesreče, kot so potresi ali poplave in druge nesreče, ki jih povzroči človek s svojimi dejanji, še vedno predstavljajo resno grožnjo za civilno prebivalstvo. Prav tako civilne krize velikih razsežnosti lahko predstavljajo veliko nevarnost stabilnosti in varnosti v svetu. Zaradi kompleksne narave današnjih groženj in nepredvidljivosti varnostnega okolja se države z obsežnimi krizami vse težje spopadajo same. Zato je vloga Nata na področju civilnega kriznega načrtovanja in upravljanja še toliko pomembnejša.

Cilji civilnega kriznega načrtovanja (Civil Emergency Planning – CEP) v Natu so: zbiranje, analiziranje in izmenjava informacij o nacionalnih dejavnostih načrtovanja z namenom zagotovitve čim učinkovitejše uporabe civilnih sredstev v kriznih razmerah. CEP zaveznicam in državam partnericam omogoča, da si z medsebojnim sodelovanjem pomagajo pri pripravi in soočanju s posledicami kriz, nesreč ali konfliktov (Nato 2006a, 1).

Medtem ko Združeni narodi ohranjajo primarno vlogo pri zagotavljanju mednarodne pomoči ob nesrečah, Nato zagotavlja učinkovit sistem, v katerem se za doseg želenih ciljev usklajuje uporaba civilnih in vojaških sredstev pomoči. Glede na zahteve vojaške in civilne skupnosti po razvoju in vzdrževanju trdnega sodelovanja se CEP v Natu osredinja na naslednjih pet področij:

- civilna podpora vojaškim operacijam zavezništva skladno s 5. členom;
- podpora operacijam za obvladovanje kriz in mirovnim operacijam, ki ne izhajajo iz 5. člena;
- podpora državam – nacionalnim oblastem pri obvladovanju civilnih kriz ter naravnih in drugih nesreč;
- podpora državam – nacionalnim oblastem pri zaščiti prebivalstva pred napadi s sredstvi za množično uničenje;
- sodelovanje s partnerskimi državami (Nato 2012a; URSZR 2012).

Natova prizadevanja na področju zagotavljanja mednarodne pomoči ob naravnih in drugih nesrečah segajo daleč v preteklost, saj je Nato od svojega nastanka leta 1949 veliko pozornost

namenjal prav zaščiti prebivalstva. Prve pobude so tako nastale že v 50. letih prejšnjega stoletja. Nato je svojo vlogo sodelovanja pri nudenju pomoči ob nesrečah razvijal postopno in glede na politične razmere v svetu. V času bipolarne delitve sveta so bile dejavnosti pomoči omejene samo na članice in območje Severnoatlantskega zavezništva. S koncem hladne vojne se je pozornost z vojaškega posredovanja preusmerila še na druge vidike groženj, s spremembami v geopolitičnem okolju pa so se ponudile možnosti po aktivnejšem sodelovanju mednarodnih subjektov na področju civilnega kriznega načrtovanja in upravljanja. Tako je Nato postopoma dograjeval pravila, ki so sprva veljala samo za članice in območje zveze, ter jih po ustanovitvi Partnerstva za mir leta 1994 dopolnil s pravili za nudenje pomoči zunaj svojega območja in z upoštevanjem partnerskih držav. Tako so se pravila razširila ne celotno evroatlantsko območje in so vključevala države članice in tudi partnerice¹. Nato je določil smernice in pravila za nudenje pomoči tudi za države, ki niso članice niti partnerice zveze Nato (Karba 1997, 270). Nato tako sodeluje z državami Sredozemskega dialoga, od leta 2004 pa tudi s podpisnicami Istanbulske pobude o sodelovanju. Z aprilom 2007 se aktivnosti CEP lahko izvajajo tudi na območjih, na katerih je Nato vojaško prisoten (Swedish Civil Contingencies Agency 2009, 289). Za pomoč lahko prek ustrezne mednarodne organizacije ali članice Nata zaprosi tudi nečlanica ali nepartnerica Nata, ki jo je prizadela nesreča (Karba 1997, 271).

Ključni pomen pri vzpostavitvi današnje vloge Nata pri zagotavljanju mednarodne pomoči ob naravnih in drugih nesrečah ima Evroatlantski partnerski svet (EAPC), ki je s sodelovanjem Odbora za civilno krizno načrtovanje in na osnovi predloga Ruske federacije o sodelovanju držav EAPC ob večjih nesrečah (v izvorniku Enhanced Practical Cooperation in the Field of International Disaster Relief) ter v okviru Partnerstva za mir leta 1998 vzpostavil politiko pomoči držav EAPC; obenem je sledila ustanovitev glavnih operativnih teles področja CEP v zvezi Nato: Evroatlantski center za usklajevanje pomoči ob nesrečah – EADRCC – in Evroatlantska enota za pomoč – EADRU.

Glavna določila politike EAPC na področju CEP so:

- Država, ki jo je prizadela nesreča, ostaja primarno odgovorna za usklajevanje ukrepov ob nesreči.

---

¹Države Evroatlantskega partnerskega sveta in države, ki sodelujejo v okviru programa Partnerstva za mir, so obravnavane kot partnerske države (Karba 1997, 270).

- OZN ohranja primarno vlogo pri usklajevanju operacij mednarodne pomoči; tako EADRCC ne podvaja nalog OZN, ampak le dopolnjuje njihove dejavnosti.
- Vloga EADRCC znotraj območja EAPC je usklajevalna in ne vodstvena. Ob nesreči, ki potrebuje mednarodno pomoč, vsaka država članica ali partnerica sama odloča, ali bo zagotovila pomoč in v kakšni meri (Nato 2001, 18–19).

Dodana vrednost Nata je v izmenjavi najboljših praks, sodelovanju pri usposabljanju in urjenju ter ob nesrečah velikih razsežnosti v poenostavljanju koordinacije in sodelovanja med civilnimi oblastmi in mednarodnimi organizacijami (Swedish Civil Contingencies Agency 2009, 287).

4.1 Organizacijska struktura CEP

4.1.1 Odbor za civilno krizno načrtovanje

Civilno krizno načrtovanje vodi in usmerja Odbor za civilno krizno načrtovanje (Civil Emergency Planning Committee – CEPC), ki je glavno Natovo svetovalno telo na področju zaščite civilnega prebivalstva in uporabe civilnih sredstev v podporo ciljev zveze Nato ter je kot tak neposredno podrejen Severnoatlantskemu svetu (Nato 2012b). Odboru predseduje pomočnik generalnega sekretarja za varnostne naložbe, logistiko in civilno krizno načrtovanje (North Atlantic Treaty Organisation 2001, 316). Odbor se s predstavniki nacionalnih civilnih oblasti, odgovornih za upravljanje in vodenje ob nesrečah, srečuje dvakrat letno na plenarnih zasedanjih in tedensko na rednih zasedanjih s predstavniki nacionalnih delegacij pri zvezi Nato.

Da se zagotovi – ko je potrebno – civilna podpora Natovim vojaškim operacijam ali pomoč nacionalnim oblastem ob naravnih in drugih nesrečah, CEPC koordinira ter daje navodila in smernice podrejenim delovnim telesom², ki pokrivajo več področij:

- civilna zaščita;
- promet;
- industrija in komunikacije;
- javno zdravstvo, prehrana in voda (Nato 2012b).

---

²Odbor za načrtovanje oceanskega transporta, Odbor za načrtovanje evropskega kopenskega transporta, Odbor za načrtovanje civilnega letalstva, Odbor za načrtovanje prehrane in kmetijstva, Odbor za industrijsko načrtovanje, Odbor za načrtovanje civilnih komunikacij, Skupni odbor za zdravstvo in Odbor za civilno zaščito (North Atlantic Treaty Organisation 2006, 301).

Odbori združujejo nacionalne strokovnjake, gospodarstvenike in vojaške predstavnike, ki nudijo pomoč pri razvoju politike, in če je treba, svetujejo na ustreznih področjih civilne dejavnosti. CEPC prek skupine strokovnjakov tako ohranja tesne povezave z nacionalnimi oblastmi in ustreznimi ministrstvi³. Med drugim se skupina strokovnjakov lahko uporabi kot skupina za hitro ukrepanje (Rapid Reaction Team), ki je zmožna hitro oceniti civilne potrebe in zmogljivosti za podporo v kriznih razmerah ali kot svetovalna podporna skupina (Advisory Support Team), ki nacionalnim oblastem zagotavlja pomoč pri ocenjevanju in nadaljnjem razvoju nacionalnih ravni pripravljenosti na krizne razmere na strateški in operativni ravni (Swedish Civil Contingencies Agency 2009, 288).

CEPC nadzira dejavnosti EADRCC, ki deluje kot osrednja točka za usklajevanje prizadevanj po pomoči ob naravnih in drugih nesrečah med članicami Nato in partnericami pa tudi v državah, v katerih je Nato vojaško prisoten (Nato 2012b).

4.1.2 Evroatlantski center za usklajevanje pomoči ob nesrečah

V okviru Partnerstva za mir je bil na sedežu zveze Nato v Bruslju leta 1998 ustanovljen Evroatlantski center za usklajevanje pomoči ob nesrečah (Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre – EADRCC). EADRCC predstavlja temeljni mehanizem zavezništva na področju civilnega kriznega upravljanja in načrtovanja ter tako povezuje vseh 50 Natovih zaveznic in držav partneric. Center je pri odzivanju na civilne krizne razmere v pripravljenosti 365 dni v letu in deluje na osnovi 24/7 ter služi kot središče za usklajevanje zahtev in ponudbe pomoči (Nato 2006a, 5; Swedish Civil Contingencies Agency 2009, 288–9). Center vodi direktor Direkcije za civilno krizno načrtovanje ob podpori direkcije in članic ter partneric Nata (North Atlantic Treaty Organisation 2001, 317).

Ena izmed poglavitnih nalog EADRCC je usklajevanje pomoči držav članic zveze Nato in držav partneric pri odzivanju na naravne in druge nesreče znotraj evroatlantskega območja. Učinkovito ukrepanje ob nesrečah zahteva uskladitev prevoznih zmogljivosti, zdravstvene oskrbe, zvez, zmogljivosti za odzivanje na nesreče in drugih civilnih virov (Nato 2004, 34). Usklajevanje pomoči poteka na osnovi prejetja vloge za pomoč prek države, ki jo je prizadela nesreča. Center nato pridobi dodatna pojasnila o nesreči in razmerah v prizadeti državi ter

---

³V Sloveniji so to: Ministrstvo za obrambo, Ministrstvo za zdravstvo, Ministrstvo za promet in zveze, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter Ministrstvo za gospodarstvo, ki skupaj tvorijo podskupino za civilno krizno načrtovanje znotraj Medresorske delovne skupine za sodelovanje Republike Slovenije z Natom in s članicami Partnerstva za mir (Prezelj 2005a, 322).

državam EAPC⁴ posreduje vlogo za pomoč in druge znane podatke o nesreči. EADRCC pridobljene ponudbe pomoči uskladi in pomoč posreduje prizadeti državi (Karba 1998, 229). Center je od svojega nastanka zagotavljal pomoč v več kot 50 krizah po vsem svetu, vključno z odzivanjem na naravne nesreče, kot so: poplave, požari, potresi, pa tudi druge nesreče, ki so plod človeškega ravnanja. Od dogodkov 11. septembra 2001 naprej center posebno pozornost namenja soočanju s posledicami jedrskih, radioloških, kemičnih in bioloških nesreč, upoštevajoč možnost terorističnih napadov.

EADRCC služi kot glavno orodje držav EAPC pri izmenjavi informacij glede usklajevanja pomoči ob naravnih in drugih nesrečah. Med drugim center pripravlja seminarje in delavnice, v sklopu potekajo razprave o pridobljenih izkušnjah na osnovi operacij EADRCC in vaj (Nato 2012c). Ena pomembnejših nalog EADRCC je tudi organizacija večjih letnih mednarodnih terenskih vaj na področju upravljanja s posledicami naravnih in drugih nesreč. Tako je EADRCC do danes organiziral več terenskih vaj, med drugim simulacijo poplav v Ukrajini, divjanja gozdnih požarov na Hrvaškem, napada na kemično tovarno v Rusiji, akcije iskanja in reševanja ob požaru v Uzbekistanu, napada z umazano bombo v Romuniji, terorističnega napada z radiološkim orožjem v Italiji, divjanja neurij, poplav in razlitja nevarnih snovi na Finskem ter rušilnega potresa v Kazahstanu, Armeniji in v Moldaviji. Naslednja vaja se bo odvila konec septembra 2012 v Gruziji, kjer bo prav tako potekala simulacija odpravljanja posledic ob večjem potresu (Swedish Civil Contingencies Agency 2009, 289; Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre 2012).

EADRCC vse naloge opravlja v tesnem sodelovanju z Uradom Združenih narodov za usklajevanje humanitarnih aktivnosti (UN-OCHA), ki ohranja primarno vlogo pri usklajevanju mednarodne pomoči ob nesrečah. Poleg UN-OCHA center sodeluje tudi z vojaškimi oblastmi zveze Nato (NMA) ter drugimi relevantnimi mednarodnimi organizacijami, kot so: Mednarodna agencija za jedrsko energijo, Svetovna zdravstvena organizacija, Svetovni program za prehrano in druge. EADRCC je mišljen kot regionalni koordinacijski mehanizem, ki podpira in dopolnjuje prizadevanja Združenih narodov. Tako je glavna naloga EADRCC usklajevanje pomoči in ne njeno usmerjanje ter vodenje (Nato 2012c).

---

⁴Kontaktna točka EADRCC v Sloveniji je Center za obveščanje Republike Slovenije v okviru Uprave RS za zaščito in reševanje (URSZR 2012).

4.1.3 Evroatlantska enota za pomoč

Drugi pomemben del politike EAPC o okrepljenem sodelovanju na področju mednarodne pomoči ob nesrečah predstavlja Evroatlantska enota za pomoč (Euro-Atlantic Disaster Response Unit – EADRU). EADRU je nestalna, multinacionalna enota nacionalnih civilnih in vojaških elementov (strokovnjakov za zaščito, reševanje in pomoč, reševalne opreme ter transportnih sredstev), ki jih prostovoljno prispevajo države EAPC v sodelovanju z Združenimi narodi in drugimi mednarodnimi organizacijami.

EADRU se aktivira ob večji naravni ali tehnološki nesreči na območju držav EAPC na prošnjo prizadete države ali v podporo ustrezni mednarodni organizaciji. Enota se aktivira, ko na pobudo EADRCC najmanj ena država ponudi svoje sile in sredstva kot pomoč prizadeti državi. Sestava in velikost EADRU se določi glede na zahteve vsake posamezne nesreče. Nacionalni elementi, ki so dodeljeni prizadeti državi, ostanejo pod nacionalnim nadzorom, obenem pa postanejo del zmogljivosti krajevne agencije, pristojne za upravljanje in vodenje ob nesrečah (LEMA). LEMA pridobi nadzor nad celotnim potekom operacije na prizadetem območju (Nato 1998a; Nato1998b).

Da bi zagotovili učinkovito delovanje EADRU, EADRCC skupaj z EADRU organizira redna usposabljanja in mednarodne vaje, vključno z obsežno mednarodno udeležbo. Te vaje služijo predvsem za izboljšanje interoperabilnosti med nacionalnimi odzivnimi silami in tudi civilno-vojaškega sodelovanja (North Atlantic Treaty Organisation 2006, 299).

5 PREGLED OPERACIJ EADRCC

Za potrebe statistične in vsebinske analize ter za boljšo predstavo sledi jedrnat pregled vseh posredovanj EADRCC – od njegove ustanovitve leta 1998 naprej.

Poplave v Ukrajini (november 1998): Po večdnevnem deževju so reke v zahodnem delu države prestopile bregove in prizadele več kot 400.000 ljudi v 120 mestih in vaseh, vključno s 17 umrlimi in z 21.000 evakuiranimi. EADRCC je pomoč dostavil s pomočjo ladijskega transporta do pristanišča Odessa.

Kosovska begunska kriza (1998–1999): Na zaprosilo Visokega komisariata ZN za begunce (UNHCR) je EADRCC med begunsko krizo na Kosovu zagotavljal pomoč v obliki zračnih dostav, državam EAPC posredoval informacije o razvoju humanitarne krize in pomagal pri usklajevanju prošenj pomoči.

Potresi v Turčiji (avgust, november 1999): Turčijo sta v razmiku treh mesecev prizadela dva uničujoča potresa, v katerih je umrlo skoraj 16.000 ljudi, več deset tisoč jih je bilo ranjenih, nastala je tudi ogromna gmotna škoda. EADRCC je na kriznem območju zagotovil enote za iskanje in reševanje ter drugo nujno opremo, kot so šotori, odeje itn.

Poplave v Romuniji in na Madžarskem (april 2000): Zaradi močnega deževja, ki je prizadelo večji del Romunije in Madžarske, je brez strehe nad glavo ostalo več kot tisoč ljudi, škoda je nastala tudi na mostovih in jezovih. EADRCC je priskrbel medicinsko in drugo nujno pomoč.

Gozdni požari v Makedoniji (avgust 2000): V gozdnih požarih, ki so se razširili na več tisoč hektarjev površine, so države prek Kforja zagotovile helikopterje in drugo gasilsko opremo.

Ekstremne vremenske razmere v Ukrajini in Moldaviji (november–december 2000): Obilno sneženje je konec novembra v Ukrajini in Moldaviji posredno prizadelo več milijonov ljudi, predvsem zaradi poškodb na električnih vodih in transformatorjih. EADRCC je zagotovil nujno pomoč in pomagal pri vzpostavitvi električne energije.

Poplave v Ukrajini (marec 2001): Hude poplave kot posledica obilnega deževja in taljenja snega so povzročile veliko gmotno škodo, predvsem v obliki poškodovanih stavb in

komunikacij. EADRCC je zagotovil vodne črpalke, električne agregate in sredstva medicinske pomoči (Nato 2001, 23–46).

Poplave na Češkem (avgust 2002): Obsežno deževje je povzročilo najhujše poplave na Češkem v zadnjih sto letih. Več kot 200.000 ljudi je bilo evakuiranih, nastali so izpadi električne energije in omejitve v prometu. EADRCC je nudil pomoč v obliki vodnih črpalk in cepiv.

Poplave v Albaniji (september–oktober 2002): Hude poplave, v katerih je bilo poplavljenih 26.000 hektarjev površine, so največ škode povzročile kmetijskim površinam, cestnem in železniškemu omrežju ter električni infrastrukturi. Večji delež pomoči je prispel v obliki hrane, odej, črpalk itn.

Potencialne krizne razmere v Turčiji (marec 2003): Šlo je za preventivno akcijo EADRCC in Turčije ob kemičnem ali biološkem napadu na civilno prebivalstvo. Predvsem so jih zanimali odziv in delo medicinskih ekip ter enot civilne zaščite ob napadu.

Poplave v Azerbajdžanu (maj 2003): Poplave, ki so zajele osrednji in vzhodni del države, so prizadele več kot 40.000 ljudi, več tisoč stavb je bilo poškodovanih ali uničenih.

Gozdni požari na Portugalskem (avgust 2003): V obsežnih gozdnih požarih, ki so najbolj prizadeli osrednji in severni del države, je umrlo 18 ljudi. EADRCC je priskrbel helikopterje in letala za gašenje požarov, ki so jih prispevali Nemčija, Maroko in Španija.

Poplave v Gruziji (2005): Poplave, ki so prizadele Gruzijo konec aprila in ponovno v sredini junija, so povzročile veliko škodo, predvsem na objektih, cestah in na kmetijskih površinah. EADRCC je zagotovil hrano, vodo, odeje, obleke, črpalke, agregate in druga sredstva.

Poplave v Romuniji (2005): Močno deževje v aprilu in maju ter ponovno v sredini julija je povzročilo ene hujših poplav v Romuniji v zadnjih 50 letih. Poplave so prizadele objekte, komunikacije in kmetijske površine, pojavile so se tudi motnje z oskrbo elektrike in plina.

Poplave v Bolgariji (2005): Po obilnem deževju v drugi polovici maja in junijskih poplavah so Bolgarijo sredi julija ponovno prizadele hude poplave, ki so največ škode povzročile stanovanjskim in drugim objektom ter infrastrukturi (ceste, železnice, mostovi).

Poplave v Kirgiziji (junij 2005): Poplave v Kirgiziji so prizadele okoli 79 mest in vasi ter povzročile veliko škodo na objektih, cestah in na mostovih. EADRCC je priskrbel šotore, odeje, hrano, zdravila, vodne črpalke in gorivo (bencin, dizel).

Orkan Katrina (september 2005): Na osnovi prošnje ZDA se je v okviru EADRCC pomoč odločilo ponuditi 39 Natovih članic in partneric. Med 12. septembrom in 2. oktobrom je Nato organiziral 12 poletov iz Evrope v ZDA ter prek zračnega mostu dostavil za skoraj 189 ton sredstev pomoči. Pomoč je poleg finančne pomoči in strokovnjakov z različnih področij (reševalne skupine, logistične skupine, medicinsko osebje) obsegala predvsem hrano, vodo, prvo pomoč, pripomočke za osebno higieno, odeje, šotore, agregate in druga tehnična sredstva pomoči.

Potres v Pakistanu (oktober 2005): V rušilnem potresu, ki je 8. oktobra prizadel Pakistan, je umrlo 73 tisoč ljudi, skoraj štiri milijone jih je ostalo brez strehe nad glavo. EADRCC je prek zmogljivosti Nata (okoli 168 poletov) v Pakistan poslal za skoraj 3.500 ton pomoči, ki je vključevala opremo za iskanje in reševanje ujetih v ruševinah, šotore, hrano in zdravila. Države so prav tako prispevale reševalne enote, medicinsko in drugo osebje.

Poplave v Alžiriji (februar 2006): Močno deževje je prizadelo okoli 50 tisoč ljudi, ki so bili nastanjeni v petih begunskih taboriščih na območju Tindouf. EADRCC je bil s strani UN-OCHA zaprosen, da poskrbi za zračni transport okoli 2.000 šotorov iz Jordanije v Alžirijo.

Sneg v Kirgiziji (marec 2006): Močno sneženje in posledično obilica težkega snega v januarju in februarju sta uničila okoli 2.000 stavb, vključno s 77 šolami in 168 administrativnimi objekti. Pomoč je vključevala predvsem hrano, zimska oblačila in šotore.

Poplave na Slovaškem (april 2006): Slovaško so poplave prizadele po večdnevem močnejšem deževju. Večjih nevšečnosti ni bilo, Slovaška je EADRCC zaprosila za 150.000 vreč s peskom, ki so jih donirale Avstrija, Nemčija, Poljska in Hrvaška.

Poplave v Bolgariji (april 2006): Zaradi poplavljanja Donave so Bolgari vzpostavili kamp za okoli 4.500 evakuirancev. EADRCC so zaprosili za dodatne črpalke in vreče s peskom.

Gozdni požari v Bolgariji (julij 2007): Požari so zajeli 1,000.000 hektarjev površin, od tega tretjino goratega področja, na katerem standardna gasilska oprema ne zadošča. Zato je bila nujna pomoč v obliki helikopterjev in letal za gašenje. Svoje sile sta ponudili Rusija in Turčija.

Gozdni požari v Albaniji (julij 2007): Ob istem času so gozdni požari prizadeli tudi Albanijo, kjer je bilo gašenje zaradi hribovitega področja prav tako oteženo. EADRCC je pomagal s helikopterji in z letali ter drugo opremo.

Gozdni požari v Makedoniji (julij 2007): Julija so gozdni požari prizadeli še eno balkansko državo. Makedonija ja zaprosila za pomoč pri gašenju iz zraka, helikopterje in letala so zagotovile Hrvaška, Slovenija in Turčija.

Gozdni požari v Bosni in Hercegovini (julij 2007): V istem obdobju je pomoč pri EADRCC pri gašenju gozdnih požarov poiskal tudi BiH. Gozdni požari v BiH niso bili večjih razsežnosti, BiH pa je zaprosil za 30 avtonomnih dihalnih aparatov.

Eksplozije v skladišču streliva v Albaniji (marec 2008): Eksplozije v skladišču streliva blizu glavnega mesta Albanije so ubile 26 ljudi in jih nekaj sto ranile. Tri vasi, ki so bile najbolj prizadete, so morali skoraj v celoti evakuirati. EADRCC je zagotovil zdravstvene enote, sredstva prve pomoči, zdravila, enote za deaktiviranje, zaščitna oblačila, šotore itn.

Poplave v Moldaviji (avgust 2008): Ene najhujših poplav v Moldaviji v zadnjih sto letih so prizadele okoli 46 naselij v 24 regijah. Več kot 7.000 ljudi je bilo treba evakuirati. Moldavija je zaprosila za gumijaste čolne z motorjem, gumijaste škornje, vodne črpalke, gasilsko opremo za črpanje vode in za stroje za kopanje (buldožerji, rovokopači).

Poplave v Ukrajini (avgust 2008): V večdnevem močnem deževju, ki je povzročilo hude poplave v zahodni Ukrajini, je poplavilo okoli 40.000 hiš, uničilo na stotine cest in mostov, 30 ljudi je umrlo, na deset tisoče jih je bilo prisiljenih začasno zapustiti domove. EADRCC je prispeval čolne, šotore, spalne vreče, vodne črpalke, agregate.

Gozdni požari v Bolgariji (september 2008): V gozdnih požarih, ki so prizadeli gorate dele narodnega parka Rila, so Bolgari EADRCC zaprosili za helikopterje in letala za gašenje požarov, ki so jih prispevale Francija, Španija in Grčija.

Potres v Kirgiziji (oktober 2008): V potresu, ki je najbolj prizadel odročno vasico Nura, je umrlo 75 ljudi, 150 jih je bilo ranjenih, 128 hiš je bilo popolnoma uničenih, prav tako 95 % celotne infrastrukture. EADRCC je zagotovil osnovno pomoč (hrana, osebna nega, oblačila, odeje, prva pomoč) in druga sredstva (svetilke, grelniki, žage, sekire).

Izmenjava informacij o pripravljenosti na pandemijo gripe H1N1 (april 2009): EADRCC je države zaprosil za izmenjavo informacij o nacionalnih ukrepih pred morebitno pandemijo gripe.

Poplave v Tadžikistanu (maj 2009): Poplave in blato so prizadeli več mest in vasi; tako je Tadžikistan zaprosil za pomoč v obliki gradbenega materiala, goriva, hrane, zdravil, šotorov.

Potres v Gruziji (september 2009): Potres v južnem delu države je prizadel okoli 6.000 prebivalcev, poškodoval 738 stavb na 13.000 km² velikem območju. Gruzija je zaprosila za šotore, odeje in za spalne vreče.

Pandemija gripe H1N1 v Ukrajini (oktober 2009): Oktobra in novembra je za gripo v Ukrajini zbolelo 1,347.538 ljudi, od tega jih je bilo 73.373 hospitaliziranih, 282 jih je umrlo. Pomoč je vključevala cepiva, zdravila, zaščitne maske, respiratorje in druga zaščitna sredstva.

Pandemija gripe H1N1 v Bolgariji (november 2009): V istem obdobju je pandemija gripe zajela tudi Bolgarijo, ki je zaprosila za pomoč v obliki cepiv in zaščitnih sredstev.

Poplave v Albaniji (januar 2010): Zaradi konstantnega deževja novembra in decembra je gladina jezer in rek v Albaniji močno narasla ter v januarju začela prestopati bregove. Deloma ali v celoti je bilo poplavljenih več kot 1.200 stavb in okoli 9.000 hektarjev zemljiških površin. Prav tako so morali z ogroženih območij evakuirati okoli 730 družin. Albanija je zaprosila za čolne in helikopterje, vodne črpalke, agregate, gorivo ter za hrano in zdravila.

Naravne katastrofe v Tadžikistanu (marec–maj 2010): Tadžikistan so v začetku leta prizadele številne naravne katastrofe, vključno s potresom, in v poznejših mesecih obilne padavine, ki so povzročile poplave in zemeljske plazove.

Nemiri v Kirgiziji (april 2010): Zaradi pouličnih nemirov v Kirgiziji je vlada zaprosila za pomoč v obliki zdravil in nujne medicinske opreme za oskrbo ranjenih v spopadih. Največji delež pomoči so prispevale Rusija (šotori, odeje, hrana) in ZDA (medicinska in druga sredstva humanitarne pomoči).

Poplave na Poljskem (maj 2010): Zgodaj poleti so močne padavine prizadele dobršen del osrednje in vzhodne Evrope. Po izčrpanju lastnih sredstev zaščite in reševanja je Poljska za pomoč zaprosila EADRCC, ki je prek Ukrajine priskrbel dodatne gasilske enote in vodne črpalke.

Poplave na Madžarskem (junij 2010): Na Madžarskem je v skoraj vsej dolžini poplavljal reka Donava, zaradi katere se morali evakuirati več kot 5.000 ljudi. Madžarska je EADRCC zaprosila za približno milijon in pol vreč, polnjenih s peskom.

Poplave v Moldaviji (julij 2010): Poplavljanje dveh največjih moldavskih rek – Nistru in Prut – je povzročilo veliko škode na kmetijskih površinah, cestah, mostovih ter na administrativnih in šolskih objektih. EADRCC je Moldaviji zagotovil vodne črpalke, čolne, vreče s peskom, gumijaste škornje, odeje in pitno vodo.

Poplave v Ukrajini (julij 2010): Poplave so prizadele tudi Ukrajino in največ škode pustile na hišah in zasebni lastnini, objektih družbene infrastrukture, cestah ter na mostovih. Skupno je bilo prizadetih 250.000 ljudi, od tega jih je bilo treba 2.500 evakuirati. EADRCC je priskrbel šotore, spalne vreče, odeje, oblačila, vodne črpalke itn.

Gozdni požari v Izraelu (december 2010): Na goratem območju severnega Izraela so zaradi divjanja gozdnih požarov morali evakuirati več kot 20.000 ljudi. Umrlo jih je 42. EADRCC je zagotovil helikopterje in letala za gašenje ter druga gasilska sredstva in opremo.

Poplave v Črni gori (december 2010): Dolgotrajno deževje je povzročilo, da so reke prestopile svoje bregove in poplavile okoli 2.000 stavb ter prekinile vse vrste komunikacij iz prestolnice na sever države. Evakuiranih je bilo okoli 7.000 prebivalcev, ki so jih nastanili v začasna zavetišča, kot so športne dvorane in vojaški objekti. Črna gora je zaprosila za čolne, šotore, vodne črpalke, električne agregate in za vreče s peskom.

Poplave v Pakistanu (avgust–november 2010): Monsunsko deževje, ki se je širilo s severa proti jugu države, je skupno prizadelo 20,2 milijona ljudi, vključno z več kot 1.700 mrtvimi, poplavelo približno 2,2 milijona hektarjev kmetijskih površin in poškodovalo ali uničilo več kot 1,9 milijona stavb. Gre za eno najzahtevnejših in najdlje trajajočih operacij v zgodovini EADRCC. Države so humanitarno pomoč zagotavljale več mesecev. Do 22. novembra je Nato opravil 24 poletov in prepeljal za več kot tisoč ton sredstev pomoči (hrana, voda, oblačila, osebna higiena, zdravila, medicinska oprema, šotori, spalne vreče, čolni, črpalke).

Poplave v Albaniji (december 2010): Konstantno deževje je neposredno prizadelo več kot 14.000 ljudi, voda je zalila 4.700 domov, poplave pa so uničile več kot 14.000 hektarjev kmetijskih površin. Albanija je zaprosila predvsem za čolne, šotore, hrano in za oblačila.

Poplave v Pakistanu (september 2011): Poplave, ki so prizadele že pred letom najbolj ogroženi pokrajini Panjab in Sindh, so povzročile več sto smrtnih žrtev in posredno prizadele več kot pet milijonov ljudi. Velika škoda je nastala tudi na kmetijskih zemljiščih.

Potresi v Turčiji (oktober, november 2011): Vrsta močnejših potresov na vzhodu Turčije je povzročila več kot 640 smrtnih žrtev in več kot 4.200 ranjencev. EADRCC se je odzval z ekipami za iskanje in reševanje ter s pomočjo v obliki šotorov in kontejnerjev.

Sneženje v Črni gori (februar 2012): Zaradi posledic obilnega sneženja je več tisoč ljudi s podeželja na severu države ostalo odrezanih od preostalih delov. EADRCC je prispeval reševalne in transportne helikopterje, šotore, odeje in drugo zimsko opremo (verige, lopate).

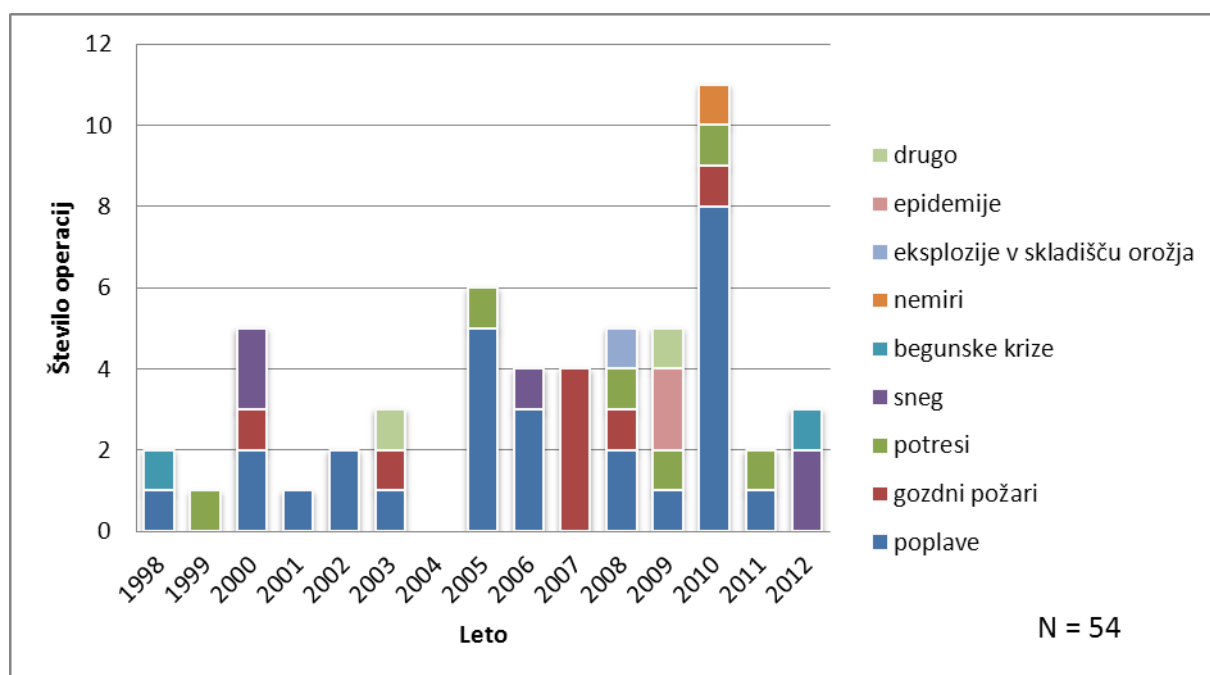
Sneženje v Albaniji (februar 2012): Najmočnejše sneženje v zadnjih 25 letih je od sveta odrezalo veliko naselij, do katerih je bilo mogoče dostopati samo po zraku. Albanija je zaprosila za helikopterje in stroje za odstranjevanje snega.

Vzpostavljanje begunskih taborišč v Turčiji (april–junij 2012): Zaradi dogodkov v Siriji je Turčija zaprosila mednarodno skupnost za pomoč pri vzpostavljanju begunskih taborišč za begunce iz Sirije. Humanitarna pomoč, ki so jo priskrbele države EAPC in mednarodne organizacije, je vključevala šotore, postelje, odeje ter medicinsko in finančno pomoč (Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre 2012).

6 STATISTIČNA ANALIZA

6.1 Časovna pogostost operacij

Graf 6.1: Število in vrste operacij skozi časovno obdobje (1998–2012)

Graf 6.1 prikazuje število operacij letno v obdobju od ustanovitve EADRCC leta 1998 vse do danes. Prav tako je iz grafa mogoče razbrati, na katere tipe nesreč se je Nato v posameznih letih najpogosteje odzival. Skupno je bilo v 15 letih, odkar deluje EADRCC, opravljenih 54 operacij usklajevanja mednarodne pomoči, kar pomeni povprečno 3,6 operacije letno. Tako je bilo največ operacij opravljenih v letu 2010, ko je EADRCC posredoval v 11 nesrečah; od tega je bilo največ poplav (8), potem gozdnih požarov (1), potresov (1) in nemirov (1), sledi leto 2005 s šestimi operacijami ter leta 2000, 2008 in 2009 s petimi. Skupno je bilo v teh petih letih opravljenih 32 operacij, kar predstavlja 59 % vseh operacij. Med obdobja z najmanj posredovanji sodi leto 2004, ko za pomoč EADRCC ni zaprosila nobena država, leto 1999, ko se je EADRCC odzval enkrat, in sicer ob usklajevanju pomoči ob potresu, ter leto 2001, ko se je EADRCC prav tako odzval enkrat, tokrat ob poplavih. Na osnovi grafa je opazen trend povečevanja števila operacij skozi 15-letno časovno obdobje. Čeprav trend ni vseskozi naraščajoč, ga lahko dokažemo tako, da celotno obdobje razdelimo na tri enaka časovna obdobja in izračunamo povprečne vrednosti. Tako je bilo v letih od 1998 do 2002 povprečno

2,2 operacije letno, v letih od 2003 do 2007 povprečno 3,4 operacije in v letih od 2008 do 2012 povprečno 5,2 operacije letno.

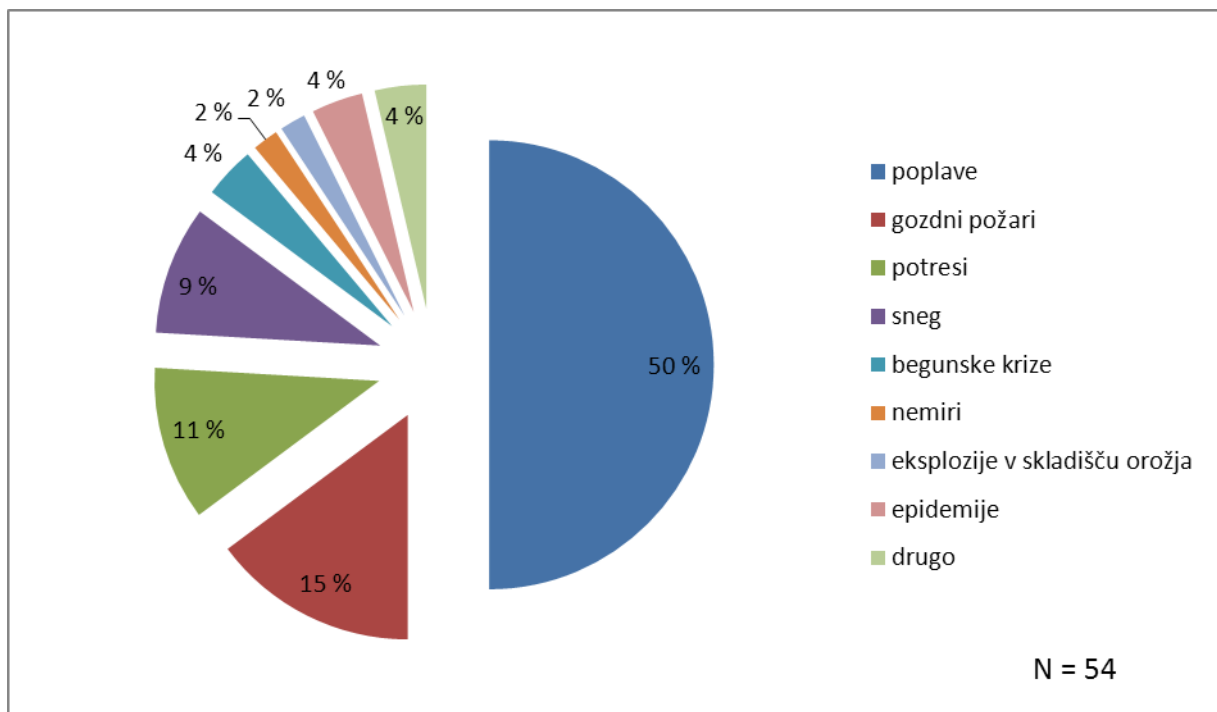
Vzrokov za takšno naraščanje števila operacij je več. Prvi je v sami naravi in nepredvidljivosti vremenskih pojavov pa tudi v vse večji intenzivnosti in pestrosti le-teh. Po poročanju vodilne britanske humanitarne organizacije Oxfam se je število naravnih katastrof v zadnjih dveh desetletjih početrilo. Če je bilo v zgodnjih osemdesetih letih prejšnjega stoletja v povprečju 120 večjih naravnih katastrof letno, jih je danes okoli 500. Število prizadetih ljudi v katastrofah je naraslo za 68 odstotkov. Med letoma 1985 in 1994 je bilo prizadetih povprečno 174 milijonov ljudi letno, med letoma 1995 in 2004 pa je število prizadetih v naravnih katastrofah naraslo na 254 milijonov letno. Zaradi vse večjih posegov v okolje, globalnega segrevanja, naraščanja števila prebivalstva in globalizacije naj bi število naravnih katastrof po pričakovanih strokovnjakov le še naraščalo (24ur.com 2012). Tudi po podatkih ameriškega Državnega središča za podnebne podatke (NCDC) je vidno, da vremenski pojavi postajajo vse izrazitejši in vse težje obvladljivi. Tako je po meritvah NCDC vseh zadnjih enajst let (2001–2011) uvrščenih med 13 najtoplejših v 132-letni zgodovini merjenja. Najvišje letne temperature so bile izmerjene v letih 2005 in 2010 (National Data Climatic Center 2012). Obenem pa zadnje desetletje velja tudi za nadpovprečno mokro. Tako so bile na primer leta 2006 svetovne padavine precej nad povprečjem obdobja 1961–1990. Reka Donava je imela aprila zaradi obilnih padavin in taljenja snega najvišji vodostaj v zadnjih 111 letih. Zaradi poplav so bile najhujše prizadete Bolgarija, Srbija, Romunija, porušeni je bilo veliko mostov, poplavljeni so bile ceste in obdelovalne površine (Ovsenik - Jeglič 2007, 12–13). Leto 2010 je bilo po izračunih NCDC globalno gledano, najbolj namočeno od leta 1900; povprečno je padlo okoli 50 mm dežja več od dolgoletnega povprečja. Najmočnejše poplave so doživeli v Pakistanu ob koncu julija in avgusta. Od junija do avgusta je v večjem delu države padlo od 200 do 400 odstotkov običajne letne vrednosti padavin (Vertačnik 2011, 10).

Poleg nepredvidljivosti naravnih pojavov se vzrok za naraščanje trenda skriva tudi v vse večji pozornosti, ki jo Nato v zadnjih desetletjih namenja področju civilnega kriznega načrtovanja. Sodelovanje med članicami na področju CEP poteka že vrsto let; z vključitvijo partnerskih držav se je to sodelovanje še okrepilo in razširilo na celotno evroatlantsko območje. Z ustanovitvijo EADRCC v okviru PzM je bil dosežen velik napredek pri organiziranju nacionalnih virov za ravnanje v kriznih razmerah. Nato in EADRCC sta se izkazala za uspešnega akterja na področju zagotavljanja mednarodne pomoči ob naravnih in drugih nesrečah, predvsem zaradi prednosti, ki izhajajo iz civilno-vojaškega sodelovanja, k čemur so

pripomogle tudi dejavnosti, ki vključujejo seminarje, delavnice, urjenje in usposabljanje, pri katerih se srečujeta vojaško in civilno osebje iz krajevnih, regionalnih in iz nacionalnih organov kriznega menedžmenta (Nato 2004, 34). Vse to je prispevalo k vzpostavitvi učinkovitega orodja za usklajevanje pomoči, kot ga EADRCC predstavlja danes. Prav tako tudi pretekle izkušnje vse več držav spodbujajo, da v kriznih razmerah vse pogosteje izkoriščajo tovrsten mehanizem usklajevanja pomoči. EADRCC tako vse večkrat postaja prvi naslov, na katerega se države obrnejo ob večjih krizah.

6.2 Odzivanje glede na različne vrste nesreč

Graf 6.2: Kategorije operacij glede na tipe naravnih in drugih nesreč

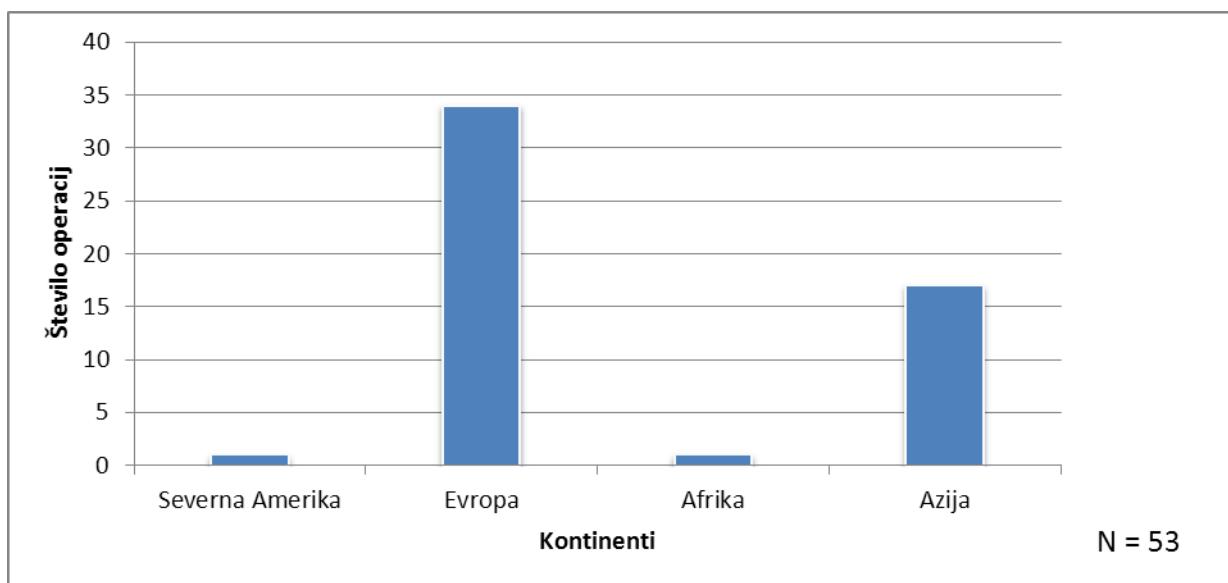

Graf 6.2 prikazuje kategorije operacij glede na tipe naravnih in drugih nesreč, v katerih je sodeloval EADRCC. Kot je razvidno iz grafa, je bilo za kar polovico vseh operacij namenjenih usklajevanju pomoči ob obilnem deževju in poplavih. Od skupno 27 operacij, povezanih s poplavami, je EADRCC pomoč največkrat nudil državam srednje, vzhodne in jugovzhodne Evrope, pomagal pa je tudi državam Azije in Severne Amerike. Po pogostosti posredovanj sledijo operacije, ki so bile namenjene omejevanju posledic divjanja gozdnih požarov. Teh je bilo v 15-letni zgodovini EADRCC osem, kar predstavlja 15-odstotni delež vseh operacij. Največkrat so bile prizadete države jugovzhodne Evrope pa tudi države južne Evrope in Bližnjega vzhoda. Nato sledijo operacije usklajevanja pomoči ob močnejših

potresih, ki jih je bilo skupno šest, kar pomeni 11-odstotni delež vseh. Na četrtem mestu so operacije, povezane s preobilico snega, ledu in žleda. Tovrstnih operacij je bilo pet, kar pomeni 9-odstotni delež vseh operacij. Nato sledijo manj pogoste kategorije operacij, kot so begunske krize, epidemije in druge operacije⁵, ki vsaka zase predstavlja 4-odstotni delež. Na koncu sta še kategoriji, ki sta se do zdaj zgodili samo enkrat, in sicer operacija EADRCC zaradi pouličnih nemirov in operacija zaradi eksplozij v skladišču streliva.

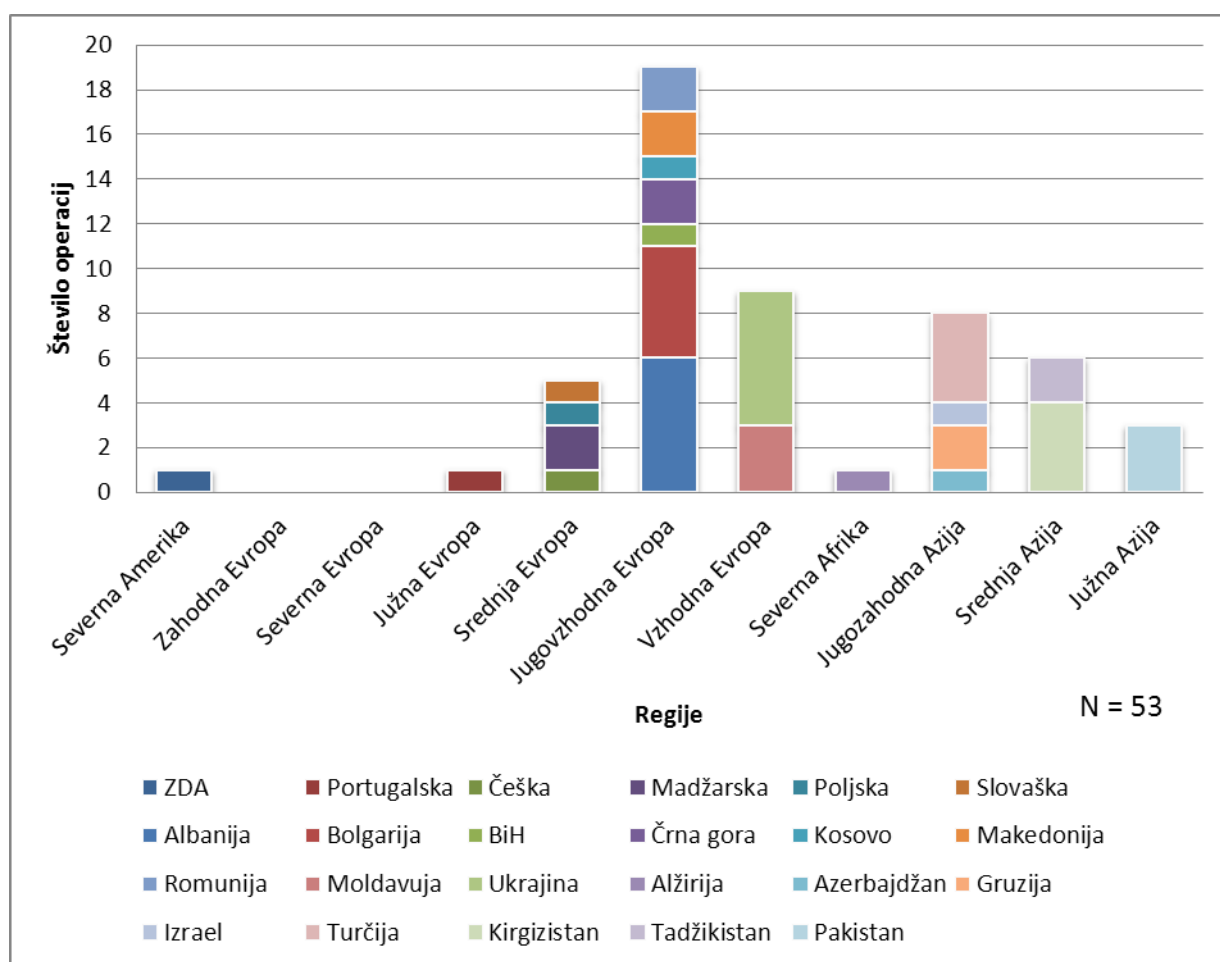
6.3 Zemljepisna razpršenost operacij

Graf 6.3: Operacije po celinah

⁵Gre za netipični operaciji EADRCC, in sicer za preventivno akcijo EADRCC in Turčije ob kemičnem ali biološkem napadu na civilno prebivalstvo leta 2003 in leta 2009 za izmenjavo informacij o pripravljenosti držav na pandemijo gripe H1N1.

Graf 6.4: Operacije po regijah

Grafa 6.3 in 6.4 prikazujeta zemljepisno razpršenost operacij⁶. Tako je od skupno 53 operacij največ operacij potekalo v Evropi, in sicer 34, kar predstavlja 64-odstotni delež vseh operacij. Sledi Azija s 17 operacijami in z 32-odstotnim deležem ter Severna Amerika in Afrika, vsaka s po eno operacijo, kar skupaj znaša 4 %. Regionalno gledano, se je največ operacij odvijalo v jugovzhodni Evropi z 19 operacijami, sledijo vzhodna Evropa z devetimi, jugozahodna Azija z osmimi, srednja Azija s šestimi in srednja Evropa s petimi operacijami. Regije evroatlantskega območja z najmanj operacijami so zahodna, severna in južna Evropa ter Severna Amerika in Severna Afrika. Skupno je EADRCC posredoval v 23 državah, od tega največkrat v Albaniji in Ukrajini (6), sledijo Bolgarija (5), Turčija in Kirgizija (4) ter Moldavija in Pakistan (3).

⁶V analizo so zajete le regije evroatlantskega območja oziroma regije, v katerih je bil EADRCC udeležen. Prav tako so v analizo vštete vse operacije od leta 1998 naprej, razen operacije izmenjave informacij o pripravljenosti na pandemijo gripe H1N1, ki jo je organiziral EADRCC sam.

Pogled na strukturo držav, ki so potrebovale pomoč, razkrije, da gre po večini za države manj razvitih regij. To posledično pomeni, da države teh regij pogosto nimajo dovolj lastnih sredstev za spopadanje s posledicami nesreč velikih razsežnosti. Prav tako naravne in druge nesreče tem državam povzročijo veliko večjo škodo, kot bi jo sicer, že zaradi njihovega načina gradnje in uporabe cenejših materialov, kar se še posebno občuti v nesrečah, kot so potresi in poplave. Obenem ljudje v teh državah zaradi že tako nižjega življenjskega standarda ob večjih nesrečah velikokrat ostanejo odvisni predvsem od humanitarne pomoči.

Drug pomemben vidik predstavljajo tradicionalna zavezištva oziroma različne oblike sodelovanja med Natom in posameznimi državami. Evroatlantska varnost in stabilnost je za Nato strateškega pomena. Širjenje Nata in sodelovanje na različnih področjih je tako strateške pomembnosti, sem pa sodi tudi sodelovanje na področju civilnega kriznega načrtovanja.

Po koncu hladne vojne so se odprle možnosti za sodelovanje Nata z državami vzhodne Evrope, predvsem z Rusijo in Ukrajino. Sodelovanje z Rusijo temelji na skupnih pogledih glede posameznih varnostnih vprašanj, kot sta terorizem in širjenje orožja za množično uničenje. Ukrajina po drugi strani zaradi svojega geostrateškega položaja predstavlja most med zahodno in vzhodno Evropo in je tako bistvenega pomena za mir in stabilnost evroatlantske regije. Obe državi z Natom tesno sodelujeta tudi na področju civilnega kriznega načrtovanja, predvsem z organiziranjem vaj v okviru EADRCC, ki zlasti poplavno ogroženim regijam Ukrajine pomagajo pri učinkovitejši pripravi na krizne razmere in soočanju z njihovimi posledicami (North Atlantic Treaty Organisation 2006, 209–28).

Nato vse od konfliktov na Balkanu v 90. letih prejšnjega stoletja veliko pozornost namenja državam jugovzhodne Evrope. Mir in stabilnost jugovzhodne regije sta ključnega pomena za stabilnost in varnost celotne Evrope. Nato prek različnih pobud v okviru Partnerstva za mir z državami jugovzhodne Evrope sodeluje na več področjih, med drugim tudi na področju civilnega kriznega načrtovanja, tj. z namenom zagotavljanja stabilnosti prek regionalnega sodelovanja in integracije (North Atlantic Treaty Organisation 2006, 237–9).

Nato na področju civilnega kriznega načrtovanja vse tesneje sodeluje tudi z državami južnega Kavkaza, ki so zaradi svojih energetskih zalog in geostrateškega položaja za Nato še posebno velikega pomena. Sodelovanje se odvija na več področjih, predvsem pa v pomoči, ki jo Nato nudi nacionalnim oblastem pri vzpostavljanju učinkovitega sistema civilnega kriznega načrtovanja (Howard 2009).

Nato krepi sodelovanje tudi z državami sredozemskega območja in državami Bližnjega vzhoda, predvsem zaradi vpliva, ki ga te strateško pomembne regije lahko imajo na varnost in stabilnost evroatlantskega območja. Sodelovanje poteka predvsem prek Sredozemskega dialoga in Istanbulske pobude o sodelovanju (North Atlantic Treaty Organisation 2006, 229–35). Vse te oblike sodelovanja, ki jih Nato razvija s posameznimi regijami, na neki način poglobljajo odnose med Natom in posameznimi državami ter tako povečujejo Natovo verodostojnost kot enega glavnih mednarodnih akterjev na področju civilnega kriznega načrtovanja. Prav tako s tem države spoznavajo zmogljivosti CEP v okviru Nata in se tako ob krizah vse pogosteje odločijo poiskati pomoč v okviru Nata.

6.4 Prispevek Republike Slovenije v okviru Nata

Preglednica 6.1: Sodelovanje Slovenije v okviru EADRCC

Nesreča	Leto	Oblika pomoči
Poplave v Romuniji in na Madžarskem	2000	Ni podatka
Poplave na Češkem	2002	20 vodnih črpalk
Poplave v Romuniji in na Madžarskem	2005	10 vodnih črpalk, 10 električnih agregatov, 5 šotorov, 200 odej, 100 postelj
Orkan Katrina	2005	250 postelj, 250 vzmetnic, 780 odej, 2.000 kompletov prve pomoči
Potres v Pakistanu	2005	250 zložljivih postelj, 700 odej, 10 šotorov, 815 zimskih jaken, 10.250 spalnih vreč, 1.060 kompletov prve pomoči, 200 kg sanitetnih materialov in povojev
Poplave v Bolgariji	2006	40.000 vreč s peskom
Gozdni požari v Albaniji	2007	1 helikopter Kfor
Gozdni požari v Makedoniji	2007	1 helikopter za gašenje požarov (bell 412) s petčlansko ekipo (2 upravljavca helikopterja, 2 gasilca, 1 častnik za zvezo)
Pandemija gripe H1N1 v Ukrajini	2009	2.000 paketov Dexamethason injekcij, 2.440 paketov tablet betaklav
Poplave v Albaniji	2010	13 mobilnih električnih agregatov

Poplave v Črni gori	2010	10.000 vreč s peskom, 100 gumijastih škornjev, 5 mobilnih električnih agregatov
Poplave v Albaniji	2010	10 mobilnih električnih agregatov, 500 spalnih vreč, 500 odej, 5.000 vreč s peskom
Potres v Turčiji	2011	2 zimska šotora, 100 odej, 100 spalnih vreč, 2 grelnika
Sneženje v Črni gori	2012	1 helikopter (bell 412) s 4 člani posadke in 3 gorskimi reševalci

Pomoč drugim državam v nesreči je ena izmed nalog slovenskega sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Med oblike pomoči, ki jo Slovenija lahko ponudi v okviru mednarodnih reševalnih intervencij, sodijo enote za zaščito in reševanje, reševalna sredstva ter sredstva za zagotovitev osnovnih razmer za življenje. Mednarodno pomoč lahko Slovenija izvaja na dvostranski ravni, v okviru Evropske unije in drugih mednarodnih mehanizmov za usklajevanje mednarodne pomoči (OZN ali Nato) (Torkar in Weiss 2010, 259–60).

V okviru Nata Republika Slovenija prizadetim državam nudi svoje sile in sredstva reševanja ter pomoči dejansko od začetka operacij EADRCC. Sprva kot članica PzM, od leta 2004 pa kot polnopravna članica Nata. Slovenija je skupno sodelovala v 15 operacijah, ki jih je koordiniral EADRCC. Prva operacija z udeležbo Slovenije je potekala ob poplavah v Romuniji in na Madžarskem leta 2000, od takrat pa se je število operacij iz leta v leto povečevalo. V večini primerov gre za pomoč v obliki sredstev, kot so: vodne črpalke, mobilni električni agregati, vreče s peskom, šotori, postelje, odeje in druga sredstva, v določenih primerih pa Slovenija prizadetim državam ponudi tudi svoje enote zaščite, reševanja in pomoči. Tako je Slovenija svoje sile v obliki helikopterjev in članov posadke ter drugih reševalnih enot ponudila ob gašenju gozdnih požarov v Albaniji in Makedoniji leta 2007, nazadnje pa ob reševanju, nujni dostavi in zagotavljanju medicinske pomoči ob obilnem sneženju v Črni gori februarja letos⁷. Slovenija pomoč največkrat nudi državam v neposredni okolici, kot so države srednje in predvsem jugovzhodne Evrope, pomaga pa tudi bolj oddaljenim državam, ki so jih prizadele katastrofe večjih obsežnosti, kot se je to zgodilo leta 2005 ob orkanu Katrina v ZDA in potresu v Pakistanu.

⁷Na primer helikopter Slovenske vojske je ob pomoči Črni gori opravil 35 poletov (14,5 ure), prepeljal 83 ljudi in približno 2.830 kg tovora (hrane, vode, zdravil in drugih osnovnih potrebščin) (Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre 2012).

6.4.1 Postopki napotitve slovenskih enot ZRP v tujino

Da postopki napotitve lahko stečejo, mora država, ki jo je prizadela nesreča in ki ni zmožna zagotavljati sredstev iz lastnih virov, najprej zaprositi za pomoč druge države ali relevantne mednarodne organizacije. Zaposilo lahko Slovenija prejme na osnovi dvostranskih dogovorov ali prek mednarodnih mehanizmov za usklajevanje mednarodne reševalne in druge pomoči. V okviru Nata je pomoč mogoče posredovati neposredno prek EADRCC ali na osnovi obvestila EADRCC prek mehanizma civilne zaščite EU (Torkar 2008, 293–4).

Na osnovi zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami o pomoči tuji državi odloča Vlada Republike Slovenije. Zakon v 86. a-členu določa, da o pomoči drugim državam odloča vlada na predlog poveljnika Civilne zaščite Republike Slovenije ali ministra, če gre za izvajanje mednarodnih obveznosti države. Vlada lahko po potrebi odloči, da enote, službe in operativne sestave, ki so poslani na pomoč drugi državi, lahko opravljajo tudi naloge zaščite, reševanja in pomoči, ki jih v Republiki Sloveniji ne opravljajo, ne smejo pa opravljati nalog, ki so v nasprotju z mednarodnopravnim položajem civilne zaščite.

Zakon v nadaljevanju člena določa, da Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje lahko uvrsti določene enote, službe in operativne sestave glede na njihovo opremljenost, usposobljenost in pripravljenost v evidence sil za zaščito, reševanje in za pomoč, ki jih vodijo mednarodne organizacije, katerih članica je Republika Slovenija, za pomoč v drugih državah. Zakon tudi določa status pripadnikov enot, služb in operativnih sestav, ki so napotene na izvajanje pomoči drugi državi ob nesreči ali na izvajanje mednarodnih obveznosti države. Pripadniki morajo biti zavarovani za primer smrti, trajne izgube splošne delovne zmožnosti inčasne nezmožnosti za delo (Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, 86. a-čl.).

Slovenija s sodelovanjem v mednarodnih operacijah pridobiva izkušnje in znanje o delovanju mednarodnih sistemov pomoči, kar ji bo v prihodnje omogočilo še hitreje in učinkoviteje ponuditi pomoč ob nesrečah. Pridobljeno znanje pa lahko koristi tudi pri sprejemanju mednarodne pomoči ob večji nesreči v Sloveniji (Torkar in Weiss 2010, 268).

7 POTRES V PAKISTANU LETA 2005

7.1 Okoliščine potresa

Pakistan je 8. oktobra 2005 prizadel eden najmočnejših potresov v zadnjih 50 letih na indijski podcelini. Potres z močjo 7,6 stopnje po Richterjevi lestvici je za seboj pustil več kot 73.000 smrtnih žrtev, 70.000 ranjenih in štiri milijone ljudi brez strehe nad glavo. Središče potresa je bilo v obmejni pokrajini Kašmir; poleg prestolnice pakistanskega dela Kašmira – Muzaffarbada – so bila najbolj prizadeta še mesta Abbotabad, Bagh, Rawlakot in Balakot. Potres je že tako revnemu prebivalstvu povzročil ogromno gmotno škodo, saj je uničil ali močno poškodoval vse – od domov, vodovodov in šol do cest, železnic, zdravstvenih domov in bolnišnic. Na najbolj prizadetih območjih je bilo ponekod porušenih tudi do 70 % objektov, za kar sta krivi predvsem neustrezna protipotresna gradnja in uporaba neprimernih gradbenih materialov. Tako so zidane zgradbe na prizadetem območju običajno grajene iz lokalnega kamna (obdelanega in neobdelanega), betonskih blokov ali opeke. Značilen način novejšje gradnje so konstrukcije iz armiranobetonskih okvirov, ki so zapolnjeni z betonskimi bloki ali opeko. Temelji pri zidanih zgradbah so navadno kamniti, okoli 60 cm globoki in od 40 do 50 cm široki. Zaradi slabe gradnje so bile uničene ali neprimerne za obratovanje tudi številne šole in bolnišnice. Infrastrukturni objekti so bili večinoma manj prizadeti kot zgradbe, vodovodno in električno omrežje je bilo tako vzpostavljeno po tednu dni. Ceste so bile na številnih mestih zasute s plazovi, poškodovani so bili tudi mostovi, predvsem v ozkih dolinah na rekah Jhelum in Kishenganga, v katerih ležijo prizadeta mesta (Kuntarič 2006, 108; Vidrih in drugi 2000, 96–9).

7.2 Potek pomoči

Natova operacija zagotavljanja humanitarne pomoči ob potresu v Pakistanu je temeljila na petih elementih:

- usklajevanje pomoči držav članic in partneric Nata prek EADRCC v Bruslju;
- zračni most iz Turčije in Nemčije za transport sredstev pomoči do Pakistana;
- pet helikopterjev, ki so delovali na prizadetem območju in ki so zagotavljali pomoč ljudem v odročnih gorskih vaseh in skrbeli za evakuacijo žrtev;

- zdravstvena podpora z vojaško bolnišnico in mobilnimi zdravniškimi ekipami na območju mesta Bagh;
- inženirska podpora, ki je delovala v območju okrog Bagha, v podporo pakistanskim prizadevanjem pri popravilu cest, gradnji zatočišč, šol in zdravstvenih ustanov (Nato 2012č).

10. oktobra, dva dni po uničujočem potresu, je Pakistan zaprosil EADRCC za pomoč v humanitarni akciji odpravljanja posledic nesreče. Naslednji dan je Evroatlantski svet sklenil pomagati in odobril operacijo usklajevanja pomoči prek zračnega mostu iz Evrope do kriznega območja. EADRCC je vzpostavil stike z nacionalnimi organi za usklajevanje pomoči pri svojih članicah in tudi s pakistanskimi oblastmi ter skupaj z Natovimi vojaškimi strukturami sodeloval pri usklajevanju odziva članic EAPC, ki so bile pripravljene svojo pomoč ponuditi skozi ta mehanizem. Pomoč je Pakistanu zagotovilo 42 od 46 članic EAPC, tudi s pomočjo EADRCC. Natov zračni most je uporabilo 19 članic EAPC ter številne mednarodne organizacije, predvsem organi Združenih narodov, kot so: UNHCR, UN-OCHA in Svetovni program za prehrano.

Prva faza pomoči je vključevala dostavo najnujnejše pomoči prek zračnih mostov iz Nemčije in Turčije v Pakistan. Tako je prvo Natovo letalo na osnovi prošnje UNHCR za prevoz 10.000 šotorov, 104.000 odej in 2.000 grelnih peči iz Turčije v Pakistan na krizno območje priletelo 14. oktobra. Temu so sledile številne druge prošnje organov ZN. Na prošnjo pakistanskih oblasti so imeli najprej prednost šotori in odeje. Nato je na osnovi donacij članic in partneric kot tudi UNHCR in drugih organizacij v treh mesecih skupno opravil 168 poletov in dostavil okoli 3.500 ton najnujnejše pomoči, ki je vsebovala skoraj 18.000 šotorov, 505.000 odej, skoraj 17.000 grelnih peči, več kot 31.500 žimnic, 49.800 spalnih vreč, več ton sredstev medicinske oskrbe in drugih sredstev pomoči (Nato 2006b; Nato 2012č). V tem okviru je Slovenija zagotovila 250 zložljivih postelj, 700 odej, 10 šotorov, 815 zimskih jaken, 10.250 spalnih vreč, 1.060 kompletov prve pomoči in druge pomoči. Poleg tega je Ministrstvo za obrambo glede na odločitev slovenske vlade ponudilo sodelovanje dveh pripadnikov Slovenske vojske. V sestavo odzivnih sil Nato v Pakistan sta odšla štabni vodnik Samo Mihelič in poročnik Viljem Cej. Pripadnika SV sta bila razporejena v enoto za civilno-vojaško sodelovanje, ki je delovala v okviru poveljstva, ki so ga ustanovili za vodenje operacije ob pomoči Pakistanu (Kuntarič 2006, 108–9).

V drugi fazi operacije je Nato 21. oktobra odločil o vključitvi elementov Natovih odzivnih sil, vključno z napotitvijo strukture poveljevanja na ravni poveljstva, inženirskih enot, helikopterjev in vojaških bolnišnic, vse z ustrezno podporo. Natove naloge v operaciji odpravljanja posledic potresa so bile: vzdrževanje zračnega mostu, podpora zračnemu mostu znotraj prizadetega območja, popravilo kritične cestne infrastrukture ter zagotavljanje začasnih prebivališč in zdravniške oskrbe (Nato 2006b). Med drugim je Nato 9. novembra odprl sofisticirano 60-posteljno vojaško bolnišnico, ki je omogočala široko oskrbo, vključno z zapletenimi kirurškimi posegi. Istega dne so v Pakistan prispeli Natovi težki transportni helikopterji z namenom zagotovitve oskrbe v odročnih gorskih vaseh in evakuacije žrtev. Vzpostavil pa je tudi središče za polnjenje z letalskim gorivom v mestu Abbottabad, ki je omogočilo polnjenje civilnih in vojaških helikopterjev, kar je bilo ključnega pomena za zagotavljanje pomoči (Nato 2012č).

Skupaj je med operacijo v Pakistanu delovalo prek 1.000 inženirjev in podpornega osebja pa tudi 200 ljudi, ki so predstavljali medicinsko osebje. V Natovi vojaški bolnišnici se je zdravilo skoraj 5.000 pacientov, opravljenih je bilo tudi 160 večjih kirurških posegov. Mobilne zdravniške enote so pomagale 3.424 pacientom v odročnih gorskih vaseh in pomembno pripomogle k preprečitvi izbruha nalezljivih bolezni. Natovi inženirji so pakistanski vojski pomagali zgraditi več kot 110 večnamenskih začasnih prebivališč za ljudi v odročnih krajih. V mestih Arja in Baghso so očistili in popravili 60 kilometrov cest ter s cest odstranili okoli 42.000 kubičnih metrov materiala, da so omogočili nemoten pretok pomoči do prebivalcev doline. Zgradili so tudi 9 šol in zdravstvenih ustanov, obenem so dnevno zagotavljali 267 kubičnih metrov pitne vode in popravili sistem za distribucijo in zbiranje izvirske vode, ki naj bi služil še dodatnim 8.400 ljudem dnevno. Natovi helikopterji so prepeljali več kot 1.750 ton pomoči odročnim vasem in evakuirali več kot 7.650 ljudi. Poleg tega je Nato z gorivom oskrbel več kot 1.000 helikopterskih poletov, ki so jih opravile mednarodne helikopterske sile (Nato 2006b; Nato 2012č).

Do 1. februarja 2006 so vse Natove enote zapustile Bagh in odšle na zbirno mesto, od koder so nato odpotovale nazaj v svoje domovine (Nato 2006b).

7.3 Primerjalne prednosti Nata

Kot se je pokazalo ob potresu v Pakistanu, se določene vojaške zmogljivosti, ki jih premore Nato, lahko izkažejo za koristne tudi ob naravnih in drugih nesrečah, predvsem v nesrečah velikega obsega, kjer civilne organizacije ali državni organi, mednarodne organizacije ali

nevladne organizacije vsega dela ne zmorejo same. Še posebej pomembno vlogo, tudi v Pakistanu, v takšnih situacijah lahko odigra Natov strateški zračni prevoz, ki je ključnega pomena za transport najnujnejše pomoči, saj komercialnih letal, ki bi jih zagotovile oblasti v prizadeti državi ali druge relevantne mednarodne organizacije, v kriznih razmerah običajno ni dovolj. Poleg tega se v prvih fazah tovrstnih operacij za izjemno koristne izkažejo helikopterji, saj so ceste pogosto preveč poškodovane in zato neprevozne. Tudi vojaške bolnišnice in sanitetno osebje, ki ga je mogoče hitro napotiti, pomagajo pri prevzemanju bremena z ramen tistih, ki so prvi na kraju nesreče. Prav tako so tu še vojaški inženirji, enote za prečiščevanje vode ter ekipe za iskanje in reševanje, ki lahko s svojimi veščinami bistveno izboljšajo zmogljivosti za odzivanje na krizne razmere in rešijo življenja.

Dodano vrednost Nata predstavljajo tudi druge prednosti, ki izhajajo iz civilno-vojaškega sodelovanja. Na primer Natove usklajevalne, povezovalne in podporne funkcije, ki jih opravljajo EADRCC in vojaške strukture zavezništva, manjšim zaveznicam omogočajo, da ponudijo svoje zmogljivosti, ki jih sicer same ne bi mogle prispevati. Prav tako lahko vsaka članica pomaga v okviru svojih zmožnosti.

Čeprav se je Natov mehanizem izkazal za uspešnega, obstajajo tudi določene pomanjkljivosti, predvsem glede hitrosti odzivanja in financiranja posameznih elementov operacij. Nato se na nesreče ne more odzvati nemudoma, ker mora najprej prejeti uradno prošnjo za pomoč od prizadete države, in ker se odločitve sprejemajo na osnovi precedensov. Tako je bila na primer odločitev o vzpostavitvi zračnega mostu med Evropo in Pakistanom sprejeta hitro, predvsem zato, ker je že obstajal precedens, in sicer vzpostavitev zračnega mostu v ZDA po orkanu Katrina. Po drugi strani pomoč v obliki napotitve sanitetnega osebja in inženirjev v Pakistan ni dospela tako hitro, saj takrat še ni bilo nobenega precedensa glede napotitve vojaškega osebja v državo nečlanico ali nepartnerico Nata zaradi operacije odpravljanja posledic nesreče (Nato 2006b). Druga pomanjkljivost, ki se je pokazala ob potresu v Pakistanu, je problem financiranja. V Natu ob pomoči v naravnih in drugih nesrečah velja načelo, da pomoč, ki jo nudijo posamezne države prizadeti državi, ne povzroča stroškov (Karba 1997, 271). Problem se pojavi predvsem pri pokritju ogromnih stroškov, ki nastanejo ob vzpostavitvi zračnega mostu in delovanju helikopterjev na kriznem območju. Tako se od držav, ki ponudijo svoje sile v obliki letal in helikopterjev, pričakuje, da bodo nosile tudi celotno finančno breme tovrstnega delovanja, kar lahko pripelje do tega, da se države odločijo, da si takšnega sodelovanja v operacijah ne morejo več privoščiti. Tudi obrambna ministrstva, ki običajno krijejo Natove operacije, nimajo predvidenih sredstev za izvajanje

operacij humanitarne pomoči. Določene rešitve so se pokazale prav ob potresu v Pakistanu, ko so določene države dodatne operativne stroške, ki so nastali zaradi delovanja helikopterjev, namesto iz obrambnega pokrile iz proračuna za mednarodni razvoj. Kljub temu se te rešitve financiranja niso uveljavile, zato bo v prihodnosti potrebnega še veliko truda v smeri reform in izboljšanja mehanizmov financiranja, predvsem v nesrečah, ki potrebujejo obsežno in dolgotrajno mednarodno pomoč (Nato 2006b).

8 ZAKLJUČEK

Prizadevanja Nata na področju civilnega kriznega načrtovanja in upravljanja so stara vsaj toliko kot Nato sam, vendar ideja o mednarodni pomoči ob naravnih in drugih nesrečah dolgo časa ni zaživela, saj je bila pomoč zaradi bipolarne delitve sveta omejena samo na članice in območja Severnoatlantskega zavezništva. Šele s koncem hladne vojne so bili izpolnjeni pogoji za aktivnejše sodelovanje zveze Nato na tem področju. Dokončno je ideja o mednarodnem usklajevanju pomoči zaživela leta 1998 z ustanovitvijo Evroatlantskega centra za usklajevanje pomoči ob nesrečah. Nato je tako v svoji 15-letni zgodovini EADRCC sodeloval v več kot 50 operacijah zagotavljanja pomoči v več kot 20 državah po vsem svetu. V tem času se je izkazal kot pomemben mednarodni dejavnik pri obvladovanju razmer ob naravnih in drugih nesrečah.

Na tem mestu lahko deloma potrdim svojo prvo hipotezo, ki pravi, da je *sodelovanje držav pri odzivanju na naravne in druge nesreče znotraj Nata zgledno in uspešno. Sistem civilnega kriznega načrtovanja v Natu tako predstavlja pomemben element zagotavljanja mednarodne pomoči ob naravnih in drugih nesrečah. Prihaja pa do razlik pri učinkovitosti odzivanja glede na posamezne vrste nesreč, saj je Nato za posredovanje ob določenih vrstah nesreč bolj pripravljen kot za druge.* Predvsem lahko potrdim prvi del hipoteze, saj se je Nato s pomočjo EADRCC in EADRU resnično izkazal kot pomemben dejavnik pri usklajevanju mednarodne pomoči prizadetim državam ob naravnih in drugih nesrečah. Njegova prednost izhaja predvsem iz zmožnosti uporabe civilnih in vojaških zmogljivosti, kar v taki meri ni značilno za druge relevantne mednarodne organizacije. Uporaba vojaških zmogljivosti ob večjih naravnih in drugih nesrečah se je že večkrat izkazala za koristno, zlasti ob orkanu Katrina in potresu v Pakistanu leta 2005. EADRCC se je izkazal za učinkovito orodje usklajevanja zahtev in ponudb mednarodne pomoči, predvsem zaradi uspešnega usklajevanja med državami in z mednarodnimi organizacijami, tako da se ne pojavlja podvajanje pomoči in je pomoč prizadeti državi lahko učinkovitejša. Prav tako Nato z rednimi seminarji in s terenskimi vajami skrbi za vse boljše usposobljenost in interoperabilnost nacionalnih odzivnih sil. Ne morem pa potrditi drugega dela hipoteze, saj skozi analizo ni bilo zaznati, da bi se pojavljale razlike pri učinkovitosti odzivanja glede na posamezne vrste nesreč. Kot je razvidno iz analize, se Nato odziva na zelo širok spekter naravnih in drugih nesreč, prav tako pa lahko rečem, da je usklajevanje pomoči potekalo enako učinkovito ob bolj običajnih

nesrečah in v tistih bolj redkih. Nato s svojimi članicami in partnericami tako po svojih najboljših močeh sodeluje v najrazličnejših krizah po vsem svetu.

Dejansko v celoti pa lahko potrdim tudi svojo drugo hipotezo, ki se glasi: *Potres v Pakistanu je pomenil prelomnico v civilnem kriznem načrtovanju zveze Nato v smislu civilno-vojaškega sodelovanja na področju zagotavljanja mednarodne pomoči ter razširjenega in pogostejšega odzivanja na naravne in druge nesreče po tem dogodku.* Ukrepanje ob potresu v Pakistanu leta 2005 je za Nato pomenilo svojevrstno prelomnico, saj so bili za namene odpravljanja posledic naravnih in drugih nesreč prvič v zgodovini v večji meri aktivirani tudi določeni vojaški elementi zavezništva. Tako so bile poleg vzpostavitve zračnega mostu, ki so ga pred tem uporabili že ob orkanu Katrina, v Pakistan napotene posamezne enote Natovih odzivnih sil, zlasti sanitetne in inženirske enote, vzpostavljena je bila tudi struktura poveljevanja na ravni poveljstva. Potres v Pakistanu pomeni tudi prvo Natovo operacijo v državi nečlanici ali nepartnerici, kjer so bile za namene soočanja s posledicami naravnih in drugih nesreč uporabljene civilne in vojaške zmogljivosti zavezništva. Operacija v Pakistanu je bila med drugim prelomna tudi zaradi perečih vprašanj, ki jih je operacija odprla, predvsem glede koristnosti in tudi legitimnosti uporabe civilnih in vojaških elementov ob odzivanju na naravne ali druge nesreče. Kombiniranje civilno-vojaških elementov se je ob potresu v Pakistanu izkazalo za koristno, saj civilne oblasti v tako obsežnih situacijah pogosto ne zmorejo vsega dela opraviti same, obenem pa nimajo na voljo vseh sredstev, ki jih po drugi strani lahko zagotovijo vojaške oblasti. V prid legitimnosti uporabe vojaških zmogljivosti ob odpravljanju posledic nesreč govori načelo, da so države primarno odgovorne za ukrepanje ob nesrečah. Nato lahko posreduje šele, ko je za to zaprosen, in zato posredovanja ob nesrečah z uporabo vojaških zmogljivosti ne gre zamenjevati z vojaško intervencijo v klasičnem pomenu te besede. Res je tudi, da je po tem dogodku prišlo še do večjega in pogostejšega odzivanja na naravne in druge nesreče, vendar – kot je pokazala analiza – se vzroki za to skrivajo predvsem v nepredvidljivosti naravnih pojavov in razvoju EADRCC, ne pa toliko v vplivu pakistanske operacije, ki naj bi jo imela na prihodnje število operacij.

Čeprav se je Nato na področju civilnega kriznega načrtovanja v preteklosti izkazal kot pomemben akter zagotavljanja mednarodne pomoči ob nesrečah, še vedno obstaja prostor za izboljšave, predvsem na področju financiranja, hitrejšega posredovanja in še učinkovitejšega civilno-vojaškega sodelovanja, na čemer bodo morali delati načrtovalci varnostne politike v prihodnosti.

9 LITERATURA

1. 24ur.com. 2012. *Vse več naravnih katastrof*. Dostopno prek: <https://24ur.com/novice/svet/vse-vec-naravnih-katastrof.html> (11. junij 2012).
2. Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre. 2012. *Operations*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/eadrcc/> (7. junij).
3. Howard, Martin. 2009. *Nato Civil Emergency Planning and the South Caucasus*. Dostopno prek: http://www.nato.int/issues/cep/cep_newsletter_07e.pdf (13. junij 2012).
4. Karba, Jasmina. 1997. Vloga zveze Nato pri zagotavljanju mednarodne pomoči ob naravnih nesrečah. *Ujma* (11): 270–2.
5. --- 1998. Sodelovanje držav Severnoatlantskega partnerskega sveta ob večjih nesrečah. *Ujma* (12): 228–9.
6. Kuntarič, Bojan. 2006. Slovenska vojaka v humanitarni misiji zveze Nato v Pakistanu. *Ujma* (20). Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2006/kuntaric.pdf> (20. junij 2012).
7. Malešič, Marjan. 2011. Nato's Civil Emergency Planning Mechanism and Crisis Management Theory. V *Nato's retirement?: essays in honourof Peter Volten*, ur. Margriet Drent, Arjan van den Assem in Jaap de Wilde, 117–28. Groningen: Centre of European Security Studies.
8. National Data Climatic Center. 2012. *State of the Climate Global Analysis Annual 2011*. Dostopno prek: <http://www.ncdc.noaa.gov/sotc/global/2011/13> (11. junij 2012).
9. Nato. 1998a. *Enhanced Practical Cooperation in the Field of International Disaster Relief*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/eadrcc/fact.htm> (8. junij 2012).
10. --- 1998b. *Standing Operating Procedures for the Euro-Atlantic Disaster Response Unit (EADRU)*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/eadrcc/sop/sop.htm> (8. junij 2012).
11. --- 2001. *Nato's Role in Disaster Assistance*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/eadrcc/mcda-e.pdf> (5. Junij 2012).
12. --- 2004. *Preoblikovani Nato*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/nato-trans/nato-trans-slove.pdf> (7. junij 2012).
13. --- 2006a. *Nato's Role in Civil Emergency Planning*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/cep/cep2008-e.pdf> (4. junij 2012).

14. --- 2006b. *Nato's Growing Humanitarian Role*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/english/art4.html> (23. junij 2012).
15. --- 2012a. *Civil Emergency Planning*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49158.htm (4. junij 2012).
16. --- 2012b. *Civil Emergency Planning Committee (CEPC)*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50093.htm?selectedLocale=en (6. junij 2012).
17. --- 2012c. *The Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52057.htm (7. junij 2012).
18. --- 2012č. *Pakistan Earthquake Relief Operation*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50070.htm (21. junij 2012).
19. North Atlantic Treaty Organisation. 2001. *Nato Handbook*. Bruselj: Nato Office of Information and Press.
20. --- 2006. *Nato Handbook*. Bruselj: Nato Public Diplomacy Division.
21. Ovsenik - Jeglič, Tadeja. 2007. Podnebne razmere v svetu leta 2006. *Ujma* (21). Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2007/008.pdf> (11. Junij 2012).
22. Prezelj, Iztok. 2005a. *Nacionalni sistemi kriznega menedžmenta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
23. --- 2005b. Tipične težave pri kriznem upravljanju. *Ujma* (19). Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2005/krizno.pdf> (28. junij 2012).
24. --- 2007. Oblikovanje celovitih nacionalnih politik in sistemov kriznega upravljanja. V *Oblikovanje politik, sistemov in mehanizmov kriznega upravljanja v sodobnih državah*, ur. Iztok Prezelj, 6–24. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
25. Swedish Civil Contingencies Agency. 2009. *International CEP Handbook 2009, Civil Emergency Planning in the NATO/EAPC Countries*. Dostopno prek: <http://www.straz.gov.pl/page/file.php?id=32040> (4. junij 2012).
26. Torkar, Domen. 2008. Izkušnje Slovenije pri gašenju požarov v Makedoniji in Grčiji leta 2007. *Ujma* (22). Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2008/288.pdf> (18. junij 2012).
27. --- in Polona Weiss. 2010. Mednarodne reševalne operacije in izkušnje ob napatitvi slovenskih strokovnjakov za zaščito in reševanje. *Ujma* (24). Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2010/259.pdf> (15. junij 2012).
28. Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje. 2012. *CEP*. Dostopno prek: http://www.sos112.si/slo/msez_page.php?src=ms21.htm (4. junij 2012).

29. Vegič, Vinko. 2005. Vloga in funkcije Nata po koncu hladne vojne. V *Sodobno vojaštvo in družba*, ur. Anton Bebler, 181–99. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
30. Vertačnik, Gregor. 2011. Podnebne razmere v svetu leta 2010. *Ujma* (25). Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2011/008.pdf> (11. junij 2012).
31. Vidrih, Renato, Matjaž Godec in Miha Tomaževič. 2006. Potres 8. oktobra v Pakistanu. *Ujma* (20). Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2006/godec.pdf> (20. junij 2012).
32. *Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (ZVNDN-UPB1)*. Ur. l. RS 51/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200651&stevilka=2182> (18. junij 2012).